

Klimaatrealisaties 2016

Gemeenten en steden verminderen de broeikasgasuitstoot

**Provincie
Antwerpen**

Bekijk de inspirerende klimaatacties
die de gemeenten en steden
uitvoerden in 2016.

INLEIDING

De provincie Antwerpen en bijna alle gemeenten van de provincie zetten zich in voor het klimaat. Samen met 43 gemeenten engageerde de provincie Antwerpen zich om met de eigen organisatie tegen 2020 klimaatneutraal te zijn. Daarnaast tekenden 63 gemeenten in op het Burgemeestersconvenant om de broeikasgasuitstoot te verminderen op het grondgebied. Ten slotte zijn er ook gemeenten die een eigen klimaatdoelstelling goedkeurden.

Klimaatacties om deze doelstellingen uit te voeren mogen niet uitblijven.

We zijn trots dat 38 gemeenten in deze pers- en inspiratiebundel een actie voorstellen die ze in 2015 uitvoerden. Elke gemeente kreeg de kans om een inspirerende klimaatactie voor het grondgebied en voor de organisatie van de gemeente in het zonnetje te zetten. Of het nu acties waren over een efficiëntere openbare verlichting, het milieuvriendelijker maken van het openbare patrimonium, crowdfunding voor scholen, werken aan zonnepanelen in de hele gemeente, grond ter beschikking stellen voor bosaanplant of ambtenaren die op de fiets springen, elke actie zorgde ervoor dat de CO₂-uitstoot verminderde. Elke gemeente is terecht fier op haar realisatie. Het bewijst dat het klimaatengagement bij de lokale besturen leeft én werkt!

Vanzelfsprekend houdt het klimaatbeleid van de gemeenten veel meer in dan enkel de acties die hier vermeld worden. De ambities van de gemeenten gaan verder: de gemeentelijke klimaatactieplannen bevatten een opsomming van de maatregelen om hun klimaatdoelstelling te bereiken. En die maatregelen zullen jaar na jaar meer in detail worden uitgewerkt met de betrokken partners en doelgroepen.

De intercommunales IOK, IGEMO en IGEAN trekken mee aan de kar voor de doelstellingen van het burgemeestersconvenant. In opdracht van bijna alle gemeenten verrichten ze heel wat werk in het opmaken, begeleiden en inspireren van de gemeentelijke klimaatactieplannen. Samen met de provincie bouwen zij mee aan het gemeentelijk klimaatbeleid.

De Antwerpse gemeenten kiezen voor een doorgedreven klimaatbeleid. Wie volgt?

Meer informatie?

Els van Praet T 03 240 66 83

klimaat@provincieantwerpen.be

www.provincieantwerpen.be

(zoek op klimaatneutrale organisatie 2020)

Gemeentelijke acties binnen hun eigen ORGANISATIE

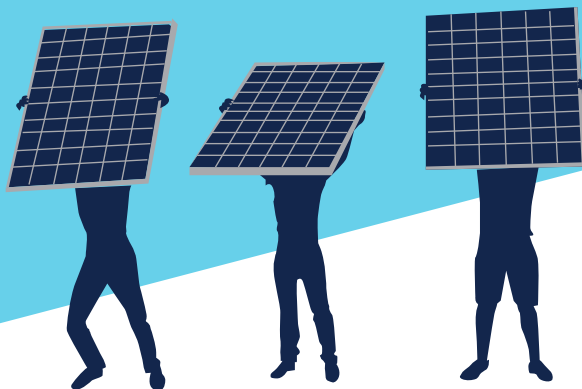
2016

Zo doen we het zelf en
geven we het goede voorbeeld!

vriendvan.be

AARTSELAAR KIEST VOOR ENERGIE-EFFICIËNTIE

vriendvan.be

Energie-efficiëntie in gemeentelijke basisschool Cade Carillolei

Doelstelling

De gemeente Aartselaar voerde verschillende werken uit om de gemeentelijke basisschool te verduurzamen en zo de CO₂-uitstoot te verminderen.

- Vernieuwen en isoleren daken
- Plaatsen van hoogrendementsbeglazing
- Plaatsen van zonnepanelen op plat dak – linkerkant
- Stookplaatsregeling (2017)

Samenwerking met

- Eandis: premies voor dakisolatie en hoogrendementsbeglazing
- Provincie Antwerpen: provinciale groepsaankoop zonnepanelen
- Infrac: subsidieert deel van de kostprijs voor de stookplaatrenovatie

Gemeente is trots op

Een voorbeeldfunctie uitoefenen naar onze burgers en bijdragen aan het gezamenlijk doel, energiebesparing en minder broeikasgasuitstoot.

Aandachtspunten

uitgevoerd zijn. De stookplaatsregeling, gepland in 2017 zal ons zeker nog een stapje verder helpen in energie-efficiëntie.

AANGENAAM
AARTSELAAR

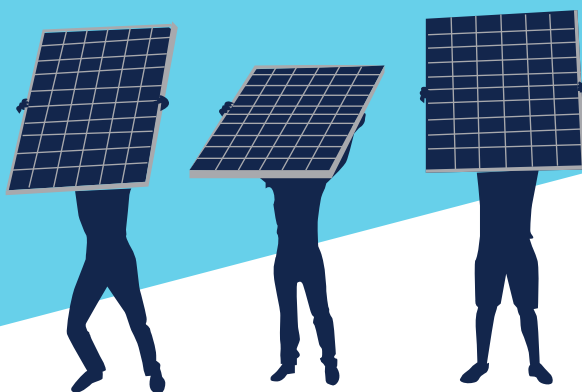
In 2016 voerde gemeente Aartselaar deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van haar klimaatbeleid.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

Provincie
Antwerpen

AARTSELAAR KIEST VOOR ENERGIE-EFFICIËNTIE

vriendvan.be

Energie-efficiëntie in gemeentelijke basisschool Cade Carillolei

Resultaten

We hebben nog geen vergelijking kunnen maken aangezien alle werken in 2016 pas uitgevoerd zijn. De stookplaatsregeling, gepland in 2017 zal ons zeker nog een stapje verder helpen in energie-efficiëntie.

Kostprijs

Totale kostprijs: 271.629,47 EUR (incl. btw).

Vernieuwen en isoleren daken: hellend dak + platte daken (linkerkant + secretariaat) + zoldervloer (oudste gebouw = rechtse gebouw (2015)): Kostprijs: perceel 1 (hellend dak), 32.960,90 EUR (incl. btw), perceel 2 (2 platte daken) 32.984,66 EUR (incl. btw) + zoldervloer 13.310 EUR (incl. btw).

Plaatsen van hoogrendementsbeglazing: 1ste fase augustus 2014: 75.232,52 EUR + 21%btw = 91.030,99 EUR, 2de fase april 2015: 39.337,20 EUR + 21%btw = 47.598,01 EUR, 3de fase december 2016: 30.784,82 EUR + 6%btw = 32.631,91 EUR.

Plaatsen van zonnepanelen op plat dak – linkerkant: 11.796 EUR (btw verlegd).

Stookplaatsregeling (2017): 9317 EUR (incl. btw).

Contactpersoon

Moonen Sofie | T 03 870 16 26 | sofie.moonen@aartselaar.be

ARENDONK KIEST VOOR ZUINIGE STRAATVERLICHTING

vriendvan.be

De gemeente zet in op LED-verlichting en vermindert zo moeiteloos de jaarlijkse uitstoot met 3 ton CO₂.

Doelstelling

Installeren van openbare LED-verlichting op het nieuwe gemeentelijk recreatief knooppunt Biesputten. Ook bij de nieuwe verkaveling het Hof (25 loten) werd gekozen om de openbare verlichting uit te rusten met LED-verlichting.

Gemeente is trots op

De eerste stap werd gezet naar zuinige openbare verlichting. Het gebruik van LED-verlichting is ondertussen de standaard geworden in de gemeente. Deze bepaling maakt voortaan ook deel uit van de verkavelingsvoorwaarden.

Bereikte de actie wat je beoogde? Waarom wel/niet?

Het energieverbruik voor de straatverlichting is lager dan bij reguliere lampen. Toch betekent dit geen kwaliteitsverlies ten opzichte van andere straatverlichting.

Resultaten

Vermindering van de jaarlijkse uitstoot met 3 ton CO₂.

Kostprijs

20 000 euro

Contactpersoon

Simon Wuyts | T 014 40 90 82 | simon.wuyts@arendonk.be

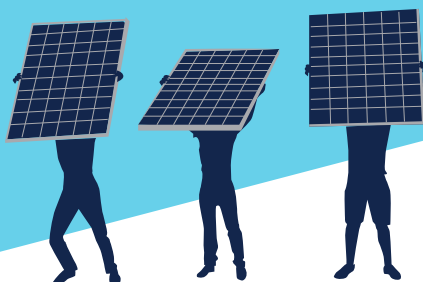

In 2016 voerde gemeente Arendonk deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van haar klimaatbeleid.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

BALEN KIEST VOOR HERNIEUWBARE ENERGIE

vriendvan.be

De gemeente plaatste zonnepanelen op gemeentelijke gebouwen en wekt zo jaarlijks 20 000 kWh energie op.

Doelstelling

In 2016 werden er zonnepanelen geplaatst op 2 gemeentelijke gebouwen: vrijetijdscentrum de kruierie en het gebouw van de kinderclub in het centrum.

Samenwerking met

De zonnepanelen werden aangekocht via het raamcontract van Eandis.

Gemeente is trots op

Er wordt al vele jaren gewerkt om de gemeentelijke gebouwen energiezuiniger te maken. Een volgende stap is dan om de energie milieuvriendelijk op te wekken. De volgende jaren zullen er nog zonnepanelen bijgeplaatst worden.

Aandachtspunten

Ideaal zou zijn om het volledige energieverbruik zelf op te wekken. Er is echter voor gekozen om de installaties onder de 10 kVA te houden omdat er anders een netstudie moet gebeuren.

Resultaten

Verwachte opbrengst: 19 679 kWh, 2 834 EUR/jaar

Kostprijs

35 766,80 EUR

Contactpersoon

Groenen Annemie
T 014 74 40 90
milieudienst@balen.be

In 2016 voerde gemeente Balen deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale Organisatie 2020'

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

Provincie
Antwerpen

BONHEIDEN KIEST VOOR DUURZAME ISOLATIE

vriendvan.be

De gemeente isoleerde 1 000 m² dak van haar gebouwen met ecologisch isolatiemateriaal in samenwerking met de sociale economie.

Doelstelling

De gemeente wenst zijn gebouwen klimaatvriendelijk te maken. Om snel tot resultaten te komen wordt er gekeken waar er quick-wins zijn binnen het huidige patrimonium. Binnen deze actie werden er twee grotere daken, in totaal bijna 1000 m², geïsoleerd door gebruik te maken van cellulose en werd de zoldervloer geïsoleerd in plaats van de hellende daken.

Samenwerking met

Voor de uitvoering van deze werken werd er bewust gekozen voor een sociaal economie bedrijf. Hierdoor wordt er niet enkel ingezet op energiebesparing maar evenzeer geeft de gemeente een ondersteuning aan lokale tewerkstelling en geeft ze een rechtstreekse ondersteuning aan sociale projecten. Voor deze actie werd er samengewerkt met de sociale werkplaats Energiesnoeiers Natuurpunt.

Gemeente is trots op

De gemeente is trots dat ze met deze actie een win-win-win in één enkele opdracht heeft kunnen samenbrengen. Niet enkel is er een grote oppervlakte aan daken van de gemeente geïsoleerd met een isolatiewaarde ver boven het wettelijke minimum (R-waarde: 7). Er is ook ingezet op het gebruik van ecologische isolatiematerialen door gebruik te maken van cellulose en er werd ingezet op sociale tewerkstelling zodat ook degene die - al dan niet tijdelijk - het moeilijk hebben aansluiting te vinden met de reguliere markt toch mee ingezet kunnen worden om onze klimaatambities waar te maken.

In 2016 voerde gemeente Bonheiden deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

BONHEIDEN KIEST VOOR DUURZAME ISOLATIE

vriendvan.be

Bereikte de actie wat je beoogde? Waarom wel/niet?

Door te kiezen voor het isoleren van zoldervloeren die geen dienst doen als bergruimte plukt de gemeente met deze actie het laaghangende fruit om mits beperkte middelen grote resultaten te boeken inzake energie-efficiëntie. Door tevens in te zetten op het gebruik van ecologische isolatiematerialen en deze te laten plaatsen door een project sociale tewerkstelling heeft deze actie alvast het beoogde bereikt.

Resultaten

Door de zoldervloeren te isoleren in plaats van de hellende daken en te kiezen voor het openblazen van papiervlokken kiest de gemeente voor een efficiënte maar goedkope oplossing.

Van de initiële investering van 15 000 EUR blijft er na aftrek van premies circa 50 % over dat door de gemeente voorzien dient te worden.

Gezien het ene dak nog geen enkele vorm van isolatie kende en het andere gebouw slechts een beperkte isolatielaag had wordt verwacht dat deze investering binnen de 2 jaar tijd is terugverdiend. Hierdoor bespaart de gemeente circa 10 ton aan CO₂.

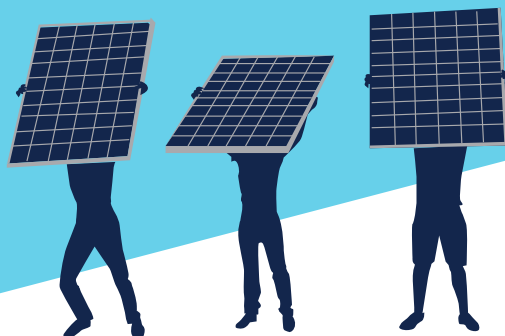
Kostprijs

15 000 EUR

Contactpersoon

Thomas Pluymers | T 015 50 28 40 | Thomas.pluymers@bonheiden.be

ESSEN KIEST VOOR HERNIEUWBARE ENERGIE

vriendvan.be

De gemeente plaatste zonnepanelen op de bibliotheek, Muzarto, de lagere school, de kleuterschool en sporthal Hemelrijk.

Doelstelling

De gemeente wil investeringen in (hernieuwbare) energie bij haar inwoners stimuleren. Zo geeft ze haar inwoners een subsidie als zij zonnepanelen, een zonneboiler, een warmtepomp, enz. plaatsen. Ze ondersteunt ook actief de groepsaankoop groene energie en de groepsaankoop zonnepanelen voor particulieren en bedrijven. De gemeente wil zelf ook het goede voorbeeld geven. Daarom plaatste ze in 2016 op vijf gemeentelijke gebouwen een zonnepaneleninstallatie via de groepsaankoop groene stroom. Meer bepaald op de gemeentelijke bibliotheek, gemeentelijke muziekschool Muzarto, gemeentelijke lagere school en kleuterschool WIGO en sporthal Hemelrijk. Op de gemeentelijke loods kwam ook een zonnepaneleninstallatie. Die actie kadert in een uitgebreider project m.b.t. het verduurzamen van de gemeentelijke loods, brandweer en sporthal.

Samenwerking met

Er was samenwerking met de groepsaankoop zonnepanelen van de provincie Antwerpen. Voor de gemeentelijke loods werd samengewerkt met Infrac. Dit is een ESCO project.

V.U.: Dirk Vandenbussche | Koningin Elisabethlei 22, 2018 Antwerpen |

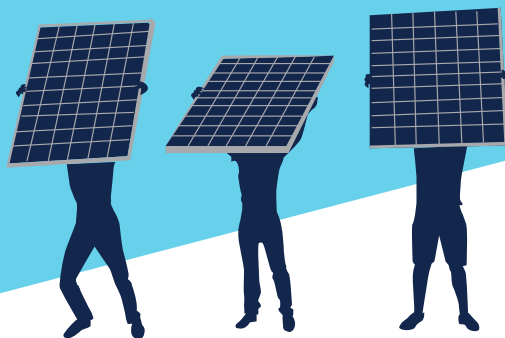
In 2016 voerde gemeente Essen deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

Provincie
Antwerpen

ESSEN KIEST VOOR HERNIEUWBARE ENERGIE

vriendvan.be

Gemeente is trots op

De gemeente verbruikt reeds geruime tijd 100% groene stroom. De gemeente wil een voorbeeld zijn en aan haar inwoners laten zien hoe je in je eigen energie kan voorzien door te investeren in hernieuwbare energie door bijvoorbeeld zonnepanelen te installeren of een zonneboiler.

Bereikte de actie wat je beoogde? Waarom wel/niet?

Via de groepsaankoop zonnepanelen waren we in staat om de installaties aan een voordelige prijs aan te kopen en werden we ontzorgd.

Resultaten

De CO₂-uitstoot neemt af. De energiefactuur daalt.

Op 5 gemeentelijke gebouwen plaatsten we installaties van in totaal 52 kWp. In het eerste jaar leveren deze samen een productie op van 41 751 kWh. We besparen hiermee 6 984 EUR aan elektriciteitskosten.

Op de gemeentelijke loods kwam een installatie van 21,46 kWp. Dit komt op een productie van 18 900 kWh per jaar en een besparing van 2 835 EUR.

Kostprijs

De gemeente investeerde in totaal 100 000 EUR.

Contactpersoon

Mieke Suykerbuyk | T 03 670 01 47 | duurzaam@essen.be

GROBBENDONK KIEST VOOR RELIGHTING

vriendvan.be

De gemeente paste de verlichting van de sporthal aan tot een beter comfortniveau en bespaart 5 000 euro per jaar.

Doelstelling

Het gemeentebestuur heeft gekozen voor relighting in de gemeentelijke sporthal. Zodat enerzijds de CO₂-uitstoot vermindert en anderzijds de gebruikers veel aangenamer hun sportactiviteiten kunnen uitvoeren. De verlichting werd vervangen door energiezuinige LED-verlichting.

Gemeente is trots op

Dit project werd uitgevoerd binnen het kader van energiebesparende maatregelen en het energiezuiniger maken van het gemeentelijk patrimonium. Van de gebouwbeheerders en de gebruikers zelf kregen we positieve feedback omdat de zalen nu een veel betere lichtopbrengst hebben wat hun activiteiten veel aangenamer maakt.

Resultaten

De gerealiseerde besparing bedraagt 5 000 EUR per jaar.

Kostprijs

15 000 EUR

Contactpersoon

Anouk De Wit | T 014 50 70 04 | anouk.de.wit@grobbendonk.be

In 2016 voerde gemeente Grobbendonk deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

Provincie
Antwerpen

HEIST-OP-DEN-BERG KIEST VOOR DAKISOLATIE

vriendvan.be

De gemeente combineerde in 2 gemeentelijke gebouwen doorgedreven dakisolatie met andere infrastructuurwerken.

Doelstelling

Plaatsing van dakisolatie in jeugdhuis JOKI en gemeentelijke basisschool Pijpelheide (GBS De Hei) om warmte-verliezen zo veel mogelijk te beperken.

Jeugdhuis JOKI werd in 2016 gedeeltelijk gerenoveerd. Een bijgebouw met sanitair en berging werd afgebroken en een nieuw (kleiner) gebouw voor het sanitair werd gebouwd. Tegelijkertijd werd het dak van het hoofdgebouw vernieuwd en geïsoleerd.

In basisschool Pijpelheide was het platte dak aan herstelling toe. Samen met deze werken werd het dak geïsoleerd.

V.U.: Dirk Vandenbussche | Koningin Elisabethlei 22, 2018 Antwerpen |

In 2016 voerde gemeente Heist-op-den-Berg deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

HEIST-OP-DEN-BERG KIEST VOOR DAKISOLATIE

vriendvan.be

Samenwerking met

Subsidie voor dakisolatie werd aangevraagd bij EANDIS.

Resultaten

JOKI: er werd 153 m² geïsoleerd met 10 cm PUR, Rd=3,8 m².K/W

GBS De Hei: er werd 198 m² geïsoleerd met 12 cm PIR in 2 lagen, Rd=4,4 m².K/W

Aangezien het stookseizoen nog niet voorbij is, kan hier nog geen uitspraak gedaan worden over de besparing.

Kostprijs

JOKI: 8 053,15 EUR (uitgevoerd door aannemer)

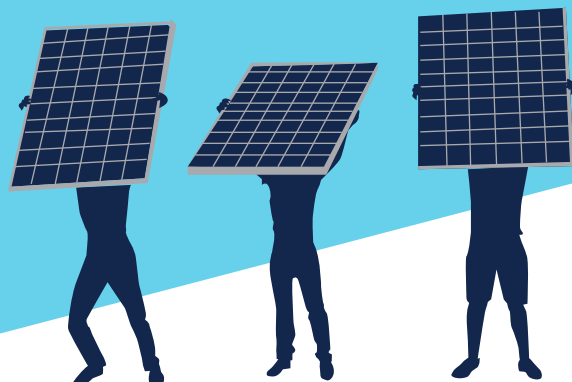
GBS De Hei: 3 859,69 EUR (uitgevoerd in eigen beheer)

Contactpersoon

Marijke Goris | T 015 23 74 13 | mgo@heist-op-den-berg.be

HOOGSTRATEN KIEST VOOR HERNIEUWBARE ENERGIE

vriendvan.be

De stad verhoogt elk jaar de eigen energieproductie via zonnepanelen.

Doelstelling

Stadsbestuur Hoogstraten wil de eigen elektriciteitsproductie door zonnepanelen stapsgewijs verhogen. In 2011 werd een grotere installatie van 46 kWp geplaatst op de Gemeenteschool in Hoogstraten. Voor 2017 was het gemeentelijk werkhuis en recreatiedomein De Mosten aan de beurt.

Op beide locaties is een kleinere installatie van 10 kWp geplaatst. Dit zorgt voor een directe elektriciteitsbesparing van 20% voor de Mosten en 10% voor het werkhuis. Rekening houdend met het prosumentarief, is de installatie binnen de 13 jaar terug verdiend. De totale investering, inclusief stabiliteitsstudie en aanpassingen bedroeg 29 900 euro.

Voor de komende jaren wordt bekeken of er ook PV-panelen worden geplaatst op de sporthallen van de overige gemeentelijke basisscholen.

Stad is trots op

De stad ondersteunde ook de horeca-uitbater van de Mosten bij het plaatsen van zonnepanelen. Zo kan hij ook zelf genieten van de lagere elektriciteitsfactuur.

Contactpersoon

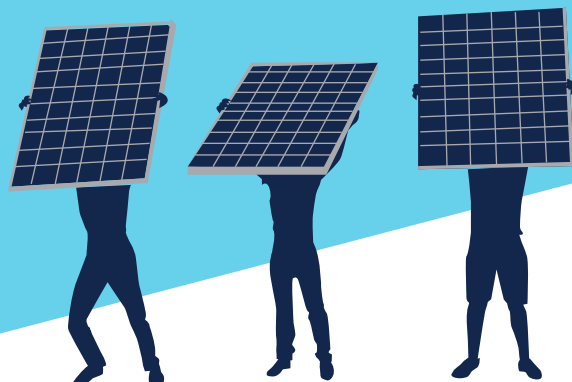
Judith Schrijvers | T 03 340 19 23 | Judith.schrijvers@hoogstraten.be

In 2016 voerde stad Hoogstraten deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van haar klimaatbeleid.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

HOVE KIEST VOOR DE ZON

vriendvan.be

Een zonnestudie bracht in kaart welke gemeentelijke daken geschikt zijn voor pv-panelen.

Doelstelling

We gaven de opdracht aan een deskundige tot het opmaken van een zonnestudie. In deze studie werd onderzocht welke gemeentelijke daken geschikt zijn voor het plaatsen van PV-panelen.

Samenwerking met

Eandis

Gemeente/stad is trots op

De uitvoering (plaatsing van PV-panelen) is gepland voor 2017.

Resultaten

Voorlopig geen

Kostprijs

De zonnestudie werd gratis uitgevoerd.

Contactpersoon

Els Lauwers | T 03 460 3326 | els.lauwers@hove.be

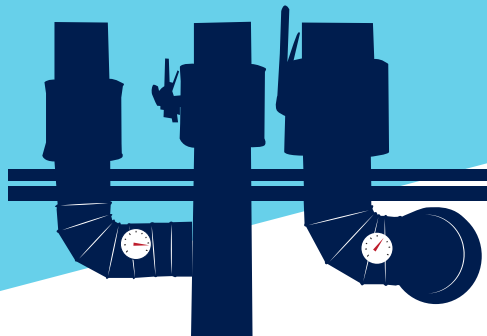
In 2016 voerde gemeente Hove deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

HULSHOUT KIEST VOOR DUURZAME VERWARMING

vriendvan.be

De gemeente renoveerde de stookplaatsen van het gemeentehuis, de bibliotheek en de gemeenteschool en vermindert het energieverbruik tot 35% van het huidige verbruik.

Doelstelling

In het kader van het ondertekenen van het Burgemeestersconvenant en de deelname van het gemeentebestuur aan de campagne 'Klimaatneutrale Organisatie 2020' heeft de gemeente beslist om haar interne energiehuishouding efficiënter te maken. Hiervoor zijn al stookplaatsrenovaties uitgevoerd in het gemeentehuis, de bibliotheek en de gemeenteschool. Het energieverbruik kan hierdoor tot 35% worden teruggeschroefd.

Samenwerking met

Samen met de provincie Antwerpen is er een broeikasgasinventaris opgesteld waarbij de meest dringende pijnpunten werden vastgesteld. De gemeente heeft hier de nodige informatie voor verzameld en het PIH heeft de inventaris en bijhorende adviezen verder opgesteld. Op basis hiervan heeft de gemeente besloten een stookplaatsrenovatie uit te voeren. Deze werd uitgevoerd door de firma's Goossens Electro en De Bruyn NV en begeleid door Eandis.

Gemeente is trots op

Door deze actie kan de gemeente een significante energiebesparing doorvoeren. Hiermee zet de gemeente weer een stap in de verduurzaming van haar werking en vult ze haar rol in als voorbeeldfunctie. In 2017 organiseert de gemeente Hulshout een samenaankoop van condensatieketels voor haar inwoners in samenwerking met IOK. Door haar eigen ervaringen kan ze hierdoor bijkomend advies verlenen. De gemeente is ook trots dat ze heeft kunnen gebruik maken van lokale handelaars voor de plaatsing van de ketels.

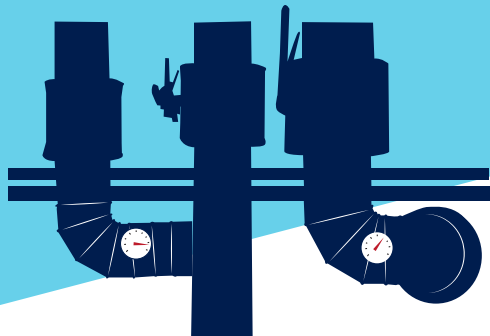

In 2016 voerde gemeente Hulshout deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

HULSHOUT Kiest voor DUURZAME VERWARMING

vriendvan.be

Bereikte de actie wat je beoogde?

De investering kan een struikelblok zijn. Goed informeren over premies en terugverdientijden, evenals gebruik maken van samenaankopen kunnen hier de oplossing bieden. Voor dit soort investeringen zijn er premies beschikbaar van Eandis evenals de renovatiepremie van Wonen Vlaanderen. Eenmaal geplaatst zal de installatie het energieverbruik temperen. Daadkracht blijft een belangrijke factor in het streven naar een klimaatneutrale organisatie.

Resultaten

Wij ramen dat wij met deze ingreep jaarlijks minstens 132 882 kWh zullen besparen wat overeenkomt met 27 ton CO₂-equivalent. Dit komt verder overeen met een besparing van 7 600,85 EUR. Deze investering zal terug verdiend zijn op 7,3 jaar.

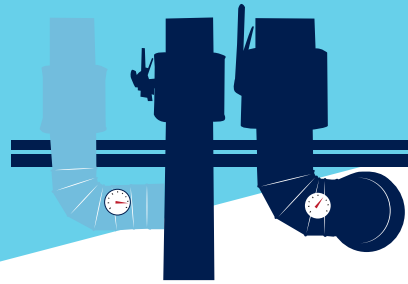
Kostprijs

De kostprijs van deze actie bedroeg 55 561,09 EUR.

Contactpersoon

Nicolas Pardon | T 015 22 94 84 | duurzaamheid@hulshout.be

KASTERLEE KIEST VOOR DUURZAME VERWARMING EN VERLICHTING

vriendvan.be

De gemeente renoveerde de stookplaats en voerde een relighting uit in de hoofdbibliotheek en verbruikt zo jaarlijks 60.000 kWh minder.

Doelstelling

De bestaande verlichting in de bibliotheek kende heel wat negatieve elementen:

- Lage energie-efficiëntie
- Te laag verlichtingsniveau in de bibliotheek
- Geen optimale bediening
- Geen flexibel verlichtingssysteem

Om deze redenen werd er overgegaan tot een relighting in de bibliotheek. Met deze maatregel kan het jaarlijks elektriciteitsverbruik van de verlichtingsinstallatie dalen met 74%, nl. van 11 695 kWh naar 3 083kWh.

De verwarmingsketels dateerden van 1993. De bijhorende regelingen werden niet meer ondersteund en het was niet mogelijk om deze te herinregelen.

Door de plaatsing van nieuwe ketels kan een veel hoger rendement verkregen worden, niet alleen door de condensatieketels maar tevens door de weerafhankelijke temperatuurregeling. Modulatie van de ketels zorgt er voor dat het geleverde vermogen steeds optimaal is. De tijdstelling van de verwarming werd geoptimaliseerd aan de gebruiksuren. Er werden overwerkschakelaars en frequentiegestuurde pompen geplaatst. I.f.v. het ruimtecomfort werden de thermostatische kranen in de lokalen nagekeken en waar nodig vervangen. Zowel binnen als buiten werden nieuwe temperatuurvoelers geïnstalleerd. Ook het leidingwerk van de installatie kreeg een volledige opfrisbeurt en waar nodig vervangen en/of geïsoleerd.

Door deze ingrepen aan de verwarmingsinstallatie schatten we de besparing op jaarbasis op 57 102 kWh. De verlichting kan volledig bestuurd worden door de hoofdbibliothecaris vanaf zijn computer en dus van op afstand. Hetzelfde zal in de toekomst ook mogelijk zijn voor het besturen van de verwarming.

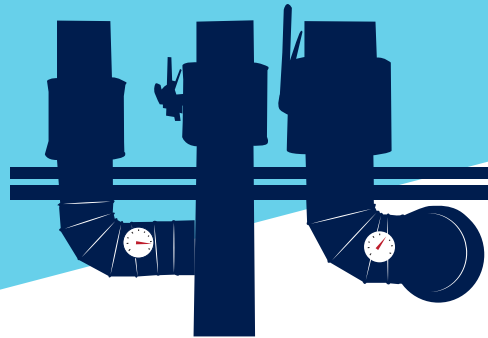

In 2016 voerde gemeente Kasterlee deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van haar klimaatbeleid.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

KASTERLEE KIEST VOOR DUURZAME VERWARMING EN VERLICHTING

vriendvan.be

Samenwerking met

Voor de uitvoering van dit project werkte de gemeente samen met Eandis.

Gemeente is trots op

De vermindering van de CO₂-uitstoot die gerealiseerd wordt door optimalisatie van de verwarming: door een doordachte verdeling van de warmtekringen, het gebruik van overwerktimers, frequentiegestuurde pompen en plaatsing van nieuwe condensatieketels. Dit in combinatie met de geoptimaliseerde verlichting zorgt voor een sterke daling in de energiefactuur.

Energiebesparende maatregelen worden uitgevoerd en tegelijk worden het comfort en het gebruik van de ruimtes op punt gezet.

Bereikte de actie wat je beoogde?

De uitvoering van deze werken zorgt voor een efficiënte, zuinige en milieuvriendelijke verlichting en verwarming.

Resultaten

De werken werden uitgevoerd in het najaar 2016. Cijfers over de exacte besparing zijn nog niet beschikbaar. Een voorafgaande berekening verwacht een jaarlijkse besparing van 1 891 EUR en een CO₂-reductie van 6,55 ton door de relighting en een besparing van 3 495 EUR en 10,47 ton CO₂-uitstoot door de optimalisatie van de verwarming.

Kostprijs

Relighting: 19 017,53 EUR

Stookplaatsrenovatie: 87 581,12 EUR

Contactpersoon

Ann Van Ballaer | T 014 85 99 27 | duurzaam@kasterlee.be

LAAKDAL KIEST VOOR DUURZAAM BOUWEN

vriendvan.be

De gemeente bouwde een nieuw duurzaam administratief centrum met doorgedreven isolatie, een BEO-veld, zonnepanelen en een focus op duurzame mobiliteit.

Doelstelling

De gemeente koos voor een bouwconcept met duurzame technieken, waarbij de isolatiewaarden richting passiefnorm gaan. Het gebouw wordt verwarmd door een warmtepomp die warmte uit de bodem haalt (via een BEO-veld). Voor de sanitaire installaties wordt het regenwater gerecupereerd en via zonnepanelen wekken we energie op. Er worden laadpunten voor elektrische wagens en fietsen voorzien. Voor de beplanting op het plein wordt zo veel mogelijk gekozen voor inheems, bij-vriendelijk plantgoed. Bovendien zal alle dienstverlening gecentraliseerd worden op één adres: in het nieuwe gebouw zullen zowel de wijkpolitie, B-post, een buitenschoolse kinderopvang, de bibliotheek, het OCMW als de gemeentelijke diensten gevestigd zijn. Zo worden ook de verplaatsingen van onze inwoners beperkt. In november 2017 zal het nieuwe gebouw openen.

Samenwerking met

Kamp C: ondersteuning op vlak van duurzaamheid

Gemeente is trots op

Het bereikte duurzaamheidsniveau is veel groter dan de wettelijke norm. We realiseren een voorbeeldgebouw.

Bereikte de actie wat je beoogde?

Ja, we realiseren een zeer energiezuinig gebouw.

In 2016 voerde gemeente Laakdal deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

Provincie
Antwerpen

LAAKDAL KIEST VOOR DUURZAAM BOUWEN

vriendvan.be

Resultaten

E40 of minder

Jaarlijkse besparing: 10 ton CO₂

K23

	BEN-gebouw	Laag-energie gebouw	Passief gebouw	Nieuw AC
Dak (W/m ² K)	0,24	0,18	0,15	0,14
Muur (W/m ² K)	0,24	0,20	0,15	0,17
Vloer (W/m ² K)	0,24	0,24	0,15	0,15
Beglazing (W/m ² K)	1,1	1,0	0,8	1,00

Kostprijs

5 456 667 EUR (excl btw)

Contactpersoon

Evelyn Celis | T 013 35 90 11 | milieu@laakdal.be

LILLE KIEST VOOR ENERGIEZUINIGE STRAATVERLICHTING

vriendvan.be

Door de straatverlichting beter af te stemmen op de noden vermindert de gemeente de elektriciteitskosten met 100 000 euro.

Doelstelling

Het gemeentebestuur paste de openbare verlichting aan met als doel om, rekening houdend met de toenemende energiekosten en het stijgend energieverbruik, een kwaliteitsvolle openbare verlichting te kunnen blijven aanbieden. Een goede openbare verlichting speelt namelijk een sleutelrol in de verkeersveiligheid, het veiligheidsgevoel op straat en de leefbaarheid van onze gemeente. Maar uiteraard is openbare verlichting ook een van onze grootste elektriciteitsverbruikers, goed voor een forse hap uit onze gemeentelijke begroting. Openbare verlichting zorgt ook voor de productie van heel wat CO₂. Door de verlichting aan te passen kan Lille een kwaliteitsvolle openbare verlichting blijven aanbieden.

Samenwerking met

Eandis paste in opdracht van het gemeentebestuur de openbare verlichting aan. Eandis voerde de nodige aanpassingen uit aan de openbare verlichtingspalen: installeren nieuwe schakelingen, aanpassen schakelingen in elektriciteitskasten. Verschillende lampen werden vervangen door LED-armaturen.

Gemeente is trots op

De gemeente is trots op deze aanpassing, die kadert in een meerjarenplan en duurzaam beleid. De CO₂-uitstoot wordt ook met 131 ton per jaar teruggedrongen.

In 2016 voerde gemeente Lille deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van haar klimaatbeleid.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

LILLE KIEST VOOR ENERGIEZUINIGE STRAATVERLICHTING

vriendvan.be

Bereikte de actie wat je beoogde?

Deze actie is één van de onderdelen van een groter masterplan voor de openbare verlichting. Dergelijk masterplan brengt niet alleen het energieverbruik van de openbare verlichting in kaart, maar legt ook concrete keuzes vast op het vlak van openbare verlichting. Afhankelijk van de verschillende behoeften op het grondgebied van onze gemeente: waar is er verlichting nodig, waar niet? Hoeveel licht is er nodig op een bepaalde plek? Welke technologie willen we waar gebruiken?

De opmaak van dit masterplan moet resulteren in een visie op lange termijn op de openbare verlichting. Daar spelen verschillende elementen in mee: verkeersveiligheid, energiebesparing, sociale veiligheid, lichtkwaliteit, maar ook de esthetische kwaliteit.

Resultaten

De gemeente bespaart jaarlijks meer dan 100 000 EUR door het doven van het overgrote deel van de openbare verlichting. Door deze aanpassing dringt het gemeentebestuur de CO₂-uitstoot terug met 131,7 ton per jaar.

Kostprijs

Het gemeentebestuur investeerde hiervoor bijna 16 000 EUR.

Contactpersoon

Toon De Raedt | T 014 37 82 35 | milieu@lille.be

LINT KIEST VOOR ENERGIEZUINIGE STRAATVERLICHTING

vriendvan.be

Door de straatverlichting beter af te stemmen op de noden vermindert de gemeente haar elektriciteitsverbruik jaarlijks met 163 547 kWh.

Doelstelling

Voor Lint kunnen we ons baseren op de Quickscan van de openbare verlichting opgemaakt door Eandis en op de nulmeting voor wat het verbruik betreft (gegevens 2012), eveneens opgesteld door Eandis.

Lint telt 1 405 lichtpunten met een totaal vermogen van 189 kW en een gemiddelde gebruiksduur van 4 057 uren/jaar. 98 % van deze lichtpunten brandt de volledige nacht. Enkel de lichtpunten langs het Xavier Van Rooyfietspad ter hoogte van het bos van Marpingen gaan om en om uit.

In 2012 werd er 628 611 kWh verbruikt, dit aan een eenheidsprijs van 0,14 EUR (incl. btw) (= cijfer volgens quickscan) geeft dit voor 2012 een kostprijs van 88 005,54 EUR. De quickscan gaf een beperkte besparing weer. Deze scan gaat er echter vanuit dat alle lichten gedurende de volledige nacht blijven branden. De beperkte besparing zouden zij realiseren door het plaatsen van lagere vermogens en het vervangen van verouderde installaties, wat in Lint zeer beperkt is.

In Lint hebben we sinds juni 2010 een gedeelte van de verlichting in het gemeentepark volledig gedoofd. Op 19 april 2011 werd door de politie een evaluatie per e-mail doorgestuurd. Volgens de politiegegevens zijn er geen meldingen geweest over problemen door het doven van de verlichting. Er werd in het college van 9 mei 2011 besloten om prijs te vragen bij Eandis voor het verwijderen van de verlichtingspalen.

Uit het overleg met Eandis van 28 april 2014 was gebleken dat Eandis er nog steeds vanuit gaat dat deze lichten branden. De verlichting is dan ook al die jaren meegerekend in het aantal branduren van de openbare verlichting. Vermits het hier over slechts 6 lichtarmaturen gaat, zal het verbruik minimaal zijn ten opzichte van het geheel.

In 2016 voerde gemeente Lint deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van haar klimaatbeleid.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

LINT KIEST VOOR ENERGIEZUINIGE STRAATVERLICHTING

vriendvan.be

In het gemeentepark zouden we alle oude (groene) verlichtingspalen kunnen wegnemen (kostprijs: 1 590 EUR). In het kader van evenementen, kunnen de palen waarop een stekker bevestigd is, blijven staan, zonder lichtarmaturen. De palen kunnen geschilderd worden en zo gebruikt om mogelijke lichtslingers aan te koppelen.

De andere verlichting in het park gaat na 23u uit. De klemtoon verlichting van het gemeentehuis zou als schrikverlichting kunnen ingesteld worden. Iemand die in de zone rond het gemeentehuis komt, wordt afgeschrikt door de verlichting die plots aanspringt.

Op 29 februari 2016 heeft het college besloten om de verlichting te doven tussen 23u en 6u met uitzondering van de 4 hoofdstraten en de straten in de KMO-zones, de kruispunten in de woonwijken en de eindverlichting in de doodlopende straten. De verlichting langs de fiets-o-strade wordt tussen 23u en 6u gehalveerd.

Samenwerking met

Eandis gaf advies en heeft de maatregel ook uitgevoerd.

Gemeente is trots op

Realisatie is een besparing van 37,9 ton CO₂ per jaar en een daling van het verbruik van 25,2% t.o.v. 2004.

Deze realisatie is gebeurd zonder al te grote weerstand (op een jaar tijd slechts 26 klachten) door een goede voorbereiding, goede timing en goede communicatie en met oog op de verkeersveiligheid.

Aandachtspunten

Goede communicatie met de uitvoerders van het plan in casu Eandis is van groot belang. Het plan moest voor de zomervakantie geïmplementeerd zijn, maar door interpretatie verschillen van welke lampen nu wel of niet moesten blijven branden werden er tijdens een evaluatie in oktober nog heel wat mankementen vastgesteld. Pas half november was het lichtplan uitgevoerd zoals vooropgesteld.

Resultaten

Gelet op de volledige implementatie hebben we nog geen volledig zicht op de besparing. De vooropgestelde besparing bedraagt een 163 547 kWh op jaarbasis of een vermindering van de CO₂-uitstoot met 37,9 ton per jaar. Financieel bespaart de gemeente 27 800 EUR per jaar.

Kostprijs

30 266,94 EUR

Contactpersoon

Koen Laurent | T 03 460 13 36 | milieu@lint.be

MECHELEN KIEST VOOR DUURZAME OPENBARE VERLICHTING

De stad droeg haar openbare verlichting over aan netbeheerder Eandis en zorgt zo voor een versnelde volledige overschakeling naar LED-verlichting.

Doelstelling

De stad Mechelen geeft haar openbare verlichting volledig uit handen aan distributienetbeheerder Eandis. Het akkoord is uniek in Vlaanderen en houdt de versnelde omschakeling in van alle openbare verlichting naar LED-verlichting. De stad realiseert daarmee in één klap een besparing, efficiëntiewinst en klimaatdoelstellingen. Mechelen heeft voor een symbolische euro de openbare verlichting overgedragen aan Eandis. De distributienetbeheerder investeert in het 'verLEDden'; de stad krijgt in ruil opbrengsten uit de gerealiseerde energiebesparingen. Mechelen is de eerste Vlaamse stad die zo'n overeenkomst sluit en volledig zal overschakelen op LED-verlichting.

LunaVision

In 2011 ontwikkelden Eandis en Philips speciaal voor Mechelen een eigen LED-armatuur: de 'LunaVision'. Mechelen was toen de eerste Vlaamse stad die overschakelde op energiezuinige LED-technologie voor de openbare verlichting in de binnenstad. In 2015 won de stad hiervoor nog de Agoria Smart City Technology Award. Voor de LED-verlichting buiten het centrum zal de LunaVision armatuur worden afgewisseld met een aangepast model dat beter geschikt is voor verlichtingspalen.

Timing

De binnenstad van Mechelen wordt al sinds 2011 met LED verlicht. 622 armaturen in de woonwijken werden toen vervangen door LED. Nu zal Eandis 1100 armaturen per jaar vervangen door LED-armaturen, zodat ook de rest van Mechelen energiezuinig wordt verlicht. De woonwijken rond het centrum zijn eerst aan de beurt (2017-2018). Daarna volgen de andere wijken en dorpen, totdat alle 810 straten met LED worden verlicht. Op tien jaar tijd moet de klus geklaard zijn.

In 2016 voerde gemeente Mechelen deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

MECHELEN KIEST VOOR DUURZAME OPENBARE VERLICHTING

vriendvan.be

Slimme technologie

De nieuwe lampen kunnen gekoppeld worden aan slimme toepassingen, zoals het dimmen van verlichting 's nachts. Dat zorgt opnieuw voor een besparing en minder lichthinder. Bovendien kunnen de LED-lampen reageren op signalen uit de omgeving, zodat de lichtsterkte toeneemt wanneer beweging of geluid wordt waargenomen. Dankzij de nieuwe, wittere verlichting kan je ook beter kleuren onderscheiden en gezichten herkennen, wat het veiligheidsgevoel van bewoners en bezoekers ten goede komt. Er loopt momenteel een proefproject.

Samenwerking met

Samenwerking met Eandis: Mechelen heeft voor een symbolische euro de openbare verlichting overgedragen aan Eandis. De distributienetbeheerder investeert in het 'verLEDden'; de stad krijgt in ruil opbrengsten uit de gerealiseerde energiebesparingen. Mechelen is de eerste Vlaamse stad die zo'n overeenkomst sluit en volledig zal overschakelen op LED-verlichting.

Stad is trots op

Door de zaken uit handen te geven aan Eandis, wordt er versneld geïnvesteerd, in het verLEDden, iets waar de stad normaalgezien geen investeringsbudget voor heeft.

Resultaten

Door heel Mechelen te verlichten met LED, bespaart de stad 20 tot 50 %. Als er 30 % wordt bespaard, komt dat overeen met het totale elektriciteitsgebruik van 360 gezinnen per jaar. Er wordt op termijn dan 237 ton CO₂ minder uitgestoten. Dat betekent alweer een flinke stap richting een klimaatneutrale stad. Tot slot gaat LED-verlichting ook nog eens drie keer langer mee en is het goedkoper in onderhoud dan de klassieke lantaarnverlichting.

Meer informatie op www.mechelenklimaatneutraal.be

Kostprijs

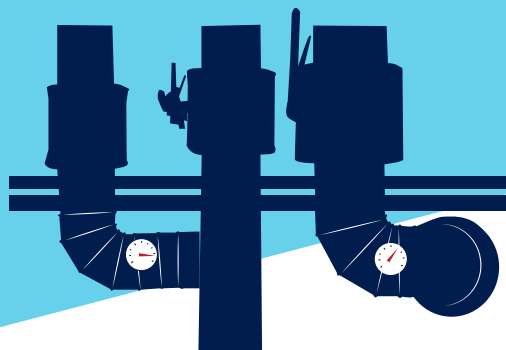
Symbolische euro

Contactpersoon

Natascha Diericx | T 015 29 79 22 | natascha.diericx@mechelen.be

MERKSPLAS KIEST VOOR DUURZAME VERWARMING

vriendvan.be

De gemeente vernieuwde de verwarmingsketel
van de brandweerkazerne

Doelstelling

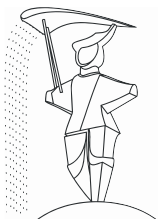
De brandweerkazerne dateert van 1992. Het energieverbruik van dit gebouw lag te hoog in verhouding tot het gebruikersgedrag (de aanwezigheid en het aantal personen, de gewenste binnentemperatuur, ...). De conventionele verwarmingsketel was aan vernieuwing toe, maar er was ook nood aan een aangepaste sturing. Er werd een aparte regeling voorzien voor volgende onderdelen van de kazerne:

- kleedkamers beneden,
- garagehal - de voertuigen in deze ruimte worden door middel van warmeluchtblazers op bedrijfstemperatuur (10° C) gehouden in functie van snelle interventies,
- burelen, seinkamer, leslokaal en kantine boven.

De nieuwe condensatieketel heeft een vermogen van 35 kW, een CO₂-rookgassengehalte van 9% en een draadloze weersafhankelijke regeling.

Kostprijs

17 228,22 EUR incl btw

Contactpersoon

Alex Peeters, hoofd technische dienst
T 014 63 94 37 | alex.peeters@merksplas.be

V.U.: Dirk Vandenbussche | Koningin Elisabethlei 22, 2018 Antwerpen |

In 2016 voerde gemeente Merksplas deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van haar klimaatbeleid.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

MOL KIEST VOOR ENERGIEBESPARING

vriendvan.be

Het gemeentepersoneel zette in op energiebesparende maatregelen met de campagne "Dimmen aub!".

Doelstelling

Op onder andere het kernteam van het burgemeestersconvenant (Kempen2020) kwam het pijnpunt naar boven dat niet alle personeelsleden duurzaam omgaan met energie op de werkvloer. Daarom werd de actie 'Dimmen aub!' in de eerste helft van 2016 gelanceerd.

'Dimmen aub!' was een spaaractie waarbij alle personeelsleden (gemeentebestuur en OCMW) door goed gedrag op vlak van energieverbruik stickers konden sparen. Elke maand werd een focusonderwerp gelanceerd via intranet:

- Januari: verwarming
- Februari: computers
- Maart: lichten doven
- April: printers en copiers
- Mei: elektrische toestellen
- Juni: verstandig koelen

Op elke dienst/verdieping was er een energieambassadeur die elke maand de stickers uitdeelde. Personeelsleden kregen een sticker als ze geslaagd waren in de focusactie van die maand én die van de maanden ervoor. De stickers werden verzameld op een spaarkaart. Indien het personeelslid op het einde van de actie een volle spaarkaart had, kregen ze een waterklok.

Gemeente is trots op

De gemeente is trots op het feit dat er snel voldoende energieambassadeurs zich aanmeldden. Bovendien leefde de actie op de verschillende diensten.

In 2016 voerde gemeente Mol deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

MOL KIEST VOOR ENERGIEBESPARING

vriendvan.be

Bereikte de actie wat je beoogde?

De actie bereikte het doel in de meeste diensten. Personeelsleden deden hun best om alle stickers te verzamelen. Er werden bovendien alternatieven uitgewerkt voor de uitvoerende diensten, zodat ook zij konden meespelen (bv. extra aandachtspunt rond het stationair laten draaien van voertuigen voor de uitvoerende diensten met een dienstwagen of een energiescan uitvoeren met cliënten voor de externe poetsdienst van het OCMW).

Resultaten

Er werden 400 volle spaarkaarten binnengebracht, waarvan een vierde met 6 stickers.

Kostprijs

6 097,15 EUR

Contactpersoon

Duurzaamheidsambtenaar | T 014 56 42 67 | duurzaamheidsambtenaar@gemeentemol.be

MORTSEL KIEST VOOR PASSIEFBOUW

vriendvan.be

De stad huist 3 scholen samen in een milieuvriendelijke passiefschool, de Parkschool.

Doelstelling

Drie scholen (lager en kleuteronderwijs) die dringend toe waren aan renovatie en uitbreiding worden samengevoegd in één nieuwe school voor 700 kinderen in het nieuwe parkgebied Oude-God. Door te investeren in een milieuvriendelijke passiefschool wordt de impact op het klimaat beperkt.

Samenwerking met

Stad Mortsel: inrichtende macht

Scholen van Morgen: ontwerp, bouw, financiering en onderhoud

Crepain-Binst Architecture: ontwerp, basisteam

AG Real Estate: afgevaardigd bouwheer

Vanderstraeten: DBM-aannemer

Stad is trots op

De nieuwe school werd gebouwd volgens de principes van passiefbouw: energiezuinig, degelijke isolatie, recuperatie regenwater, zonnewering, groendaken.

Het kindvriendelijk ontwerp met toegankelijk groendak zorgt voor contact tussen kinderen, dieren en tuin, met centraal in openlucht een bioklas.

Rondom de school wordt een groot parkgebied aangelegd met wandel- en voetpaden. De ligging in het park biedt een grote meerwaarde voor de veiligheid, rust, ontwikkelingsmogelijkheden en het milieubewustzijn van de kinderen.

Het is een 'open' school. Open voor ouders, grootouders, buurtbewoners en, doordat de tuintjes en de speelplaats zich rond de school bevinden, ook open voor de buitenwereld.

In 2016 voerde gemeente Mortsel deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

Provincie
Antwerpen

MORTSEL KIEST VOOR PASSIEFBOUW

vriendvan.be

Resultaten

Op vlak van verwarming verbruikt een passiefschool 5 à 10 keer minder dan een klassiek hedendaags schoolgebouw.

Ook de andere ecologische maatregelen hebben een positieve impact (vb. klimaatadaptatie).

Kostprijs

- Fase 1: investeringskost 10.735.000 euro waarvan voor Mortsel eenmalige vergoeding bij oplevering 56.000 euro en jaarlijkse (30 jaar) beschikbaarheidsvergoeding van 110.925 euro
- Fase 2: totale investeringskost 7.700.000 euro waarvan voor Mortsel eenmalige vergoeding bij oplevering 73.690 euro en jaarlijkse (30 jaar) beschikbaarheidsvergoeding van 81.565 euro

Contactpersoon

Milieudienst | milieu@mortsel.be

NIEL KIEST VOOR DAKISOLATIE

vriendvan.be

De gemeente combineerde vervanging van dakbedekking met isolatie.

Doelstelling

De dakbedekking van de gemeentelijke sporthal was aan vervanging toe. Een isolatielaag van minstens 10 cm PIR werd aangebracht.

Gemeente is trots op

Door een goede isolatie aan te brengen dient er minder verwarmd te worden. Dit resulteert in een vermindering van gasverbruik en CO₂-uitstoot.

Resultaten

Beoogd resultaat – CO₂ vermindering 10 à 15 %

Kostprijs

63 000 EUR exclusief btw

Contactpersoon

Lieve Janssens | T 03 451 11 68
lieve.janssens@niel.be

V.U.: Dirk Vandenbussche | Koningin Elisabethlei 22, 2018 Antwerpen |

In 2016 voerde gemeente Niel deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

Provincie
Antwerpen

OLEN KIEST VOOR DUURZAME ENERGIE

vriendvan.be

Uitvoeren windplan met 8 windturbines

Doelstelling

Duurzame energie produceren voor een deel van de Olenese bedrijven door de bouw en exploitatie van 8 windturbines met een totaal vermogen van 26 MW.

Samenwerking met

Turbines worden geëxploiteerd door Luminus en Electrabel.

Contactpersoon

Judith Van Meensel, judith.van.meensel@olen.be

In 2016 voerde gemeente Olen deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

oud-TURNHOUT KIEST VOOR DUURZAAM RENOVEREN

vriendvan.be

De gemeente renoveerde het administratief centrum en vermindert de energiekost met 4000 euro per jaar.

Doelstelling

Half 2014 is men gestart aan de renovatie van het administratief centrum. De uiteindelijke oplevering is ondertussen een realiteit. Ook de verwarmingsinstallatie werd geoptimaliseerd, isolatie en duurzame verlichting kreeg ook speciale aandacht.

In vergelijking met het oude gebouw is er op jaarbasis een besparing in verwarming van 167 000 kWh dat een daling van 42 ton CO₂ met zich meebrengt.

Gemeente is trots op

Met deze realisatie hebben we aan de burgers getoond dat renoveren loont. Optimaliseren van de verwarmingsinstallatie en isoleren blijven nog steeds ingrepen die zinvol zijn om energie te besparen en hierdoor ook de CO₂-productie te reduceren.

Aandachtspunten

Inspraak van de werknemers. Goede communicatie van de werking van de nieuwe technieken. Gedragsverandering is vaak nog het moeilijkste.

Oud-Turnhout

In 2016 voerde gemeente Oud-Turnhout deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

Provincie
Antwerpen

oud-TURNHOUT Kiest voor DUURZAAM RENOVEREN

vriendvan.be

Resultaten

Energierkening met 4 000 EUR/jaar gedaald
CO₂-reductie van 42 ton /jaar

Kostprijs

800 000 EUR

Contactpersoon

Peeters Miraise | T 014 46 22 25 | miraise.peeters@oud-turnhout.be

PUTTE KIEST VOOR DUURZAAM (VER)BOUWEN

vriendvan.be

De gemeente (ver)bouwt kinderopvang met polyvalente ruimte Bolleboom en de lokalen van de Putse korfbalclub en let extra op de gebouwschil.

Doelstelling

Het gemeentebestuur van Putte engageerde zich om klimaatneutraal te worden volgens de 'trias energetica', nl. eerst inzetten op maximale reductie van de broeikasgasuitstoot; dan het gebruik van hernieuwbare energie te optimaliseren en tot slot de overblijvende fossiele bronnen zuinig en efficiënt te gebruiken.

Het gemeentebestuur wil zich zo voorbereiden op de Europese richtlijnen die meer en meer inzetten op het lokale klimaatbeleid. Zo zal vanaf 2019 elk nieuw overheidsgebouw een BijnaEnergieNeutraal gebouw moeten zijn.

Bij nieuwbouwprojecten en verbouwingswerken zal er voortaan dan ook extra aandacht zijn voor het duurzame aspect. Provinciaal steunpunt Kamp C begeleidt het gemeentebestuur van Putte hierbij.

Zo werd er planadvies gegeven voor het nieuwbouwproject 'Bolleboom' met op het gelijkvloers een buitenschoolse kinderopvang en op de verdieping polyvalente ruimten.

Er wordt een K-peil beoogd van 32. Er wordt gekozen voor een warmtepomp voor vloerverwarming.

Voor de verbouwing van de lokalen van de Putse Korfbalclub werd eveneens advies gegeven. Hierbij werd bij de voorberekening van het K-peil een waarde van 29 behaald.

Samenwerking met

Provinciaal steunpunt Kamp C gaf planadvies bij deze twee projecten.

In 2016 voerde gemeente Putte deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

Provincie
Antwerpen

PUTTE Kiest voor DUURZAAM (VER)BOUWEN

vriendvan.be

Gemeente is trots op

Een gemeentebestuur heeft een voorbeeldfunctie. Elke verbouwing en elk nieuwbouwproject hoort op een duurzame wijze aangepakt te worden. Planadvies kan hierbij helpen.

Resultaten

Nog niet meetbaar.

Kostprijs

Advies is gratis.

Contactpersoon

Joke Eeckhout | T 015 76 78 95 | Joke.eeckhout@putte.be

RANST KIEST VOOR DUURZAME MOBILITEIT

vriendvan.be

De gemeente verduurzaamde haar voertuigenpark met CNG-voertuigen en elektrische fietsen.

Doelstelling

De aankoop van elektrische fietsen voor dienstverplaatsingen heeft tot gevolg dat het personeel makkelijker en sneller de auto laat staan om de korte dienstverplaatsing met de fiets te maken. Het fietsen gaat sneller en makkelijker door de ondersteuning!

Samenwerking met

De CNG-voertuigen werden aangekocht via het raamcontract 'duurzame voertuigen' van Eandis. De aankoop van de fietsen is een mooie lokale samenwerking geweest.

Gemeente is trots op

Gedragsverandering bij het personeel: zo wordt het personeel aangemoedigd om voor de korte dienstverplaatsingen de elektrische dienstfiets te nemen.

Er is een analyse gebeurd van de gemeentelijke vloot en de eerste, oude en vervuilende dieselwagens, werden vervangen door CNG-voertuigen.

Bereikte de actie wat je beoogde?

De elektrische fietsen werden aangekocht in het najaar van 2016. In het najaar werden de fietsen goed gebruikt. Momenteel is het gebruik stilgevallen dus wanneer het beter weer wordt, dient een reminder gestuurd te worden naar het personeel.

Resultaten

Vermindering van de CO₂-uitstoot doordat de 2 oudste dieselwagens vervangen zijn door CNG-voertuigen. Er wordt gebruik gemaakt van de elektrische fiets voor dienstverplaatsingen i.p.v. een dieselwagen.

Kostprijs

2 wagens: 35 000 EUR inclusief btw
2 fietsen: 3 000 EUR inclusief btw

Contactpersoon

Leen Bouwen | T 03 470 10 89 | milieu@ranst.be

In 2016 voerde gemeente Ranst deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

Provincie
Antwerpen

RAVELS KIEST VOOR ENERGIEZUINIG RIJDEN

vriendvan.be

De gemeente verduurzaamde haar voertuigenpark met CNG-voertuigen en elektrische fietsen.

Doelstelling

De gemeente Ravels beschikt sinds kort over een elektrische dienstfiets, twee milieuvriendelijke voertuigen en twee kleine vrachtwagens op CNG, om zo de uitstoot van dienstreizen te verminderen. Er werden twee CNG-tankinstallaties geplaatst aan de gemeentelijke werkplaats. Bovendien wordt het personeel gestimuleerd om op een milieuvriendelijke manier naar het werk te komen (fiets, openbaar vervoer, te voet). Duurzaam pendelende collega's die deelnamen aan de "Car Free Day" werden verwend met een duurzame lunch met streek- en fairtrade producten.

Samenwerking met

Een elektrische fiets heeft de gemeente Ravels gewonnen via Eandis actie "Car Free Day". Eandis voor de aankoop van de milieuvriendelijke voertuigen.

Gemeente is trots op

Door het goede voorbeeld te geven omtrent duurzame mobiliteit wil de gemeente een voorbeeldfunctie uitoefenen naar zijn inwoners.

De personeelsleden hebben meegedaan aan "Car Free Day" waardoor onze gemeente een elektrische fiets heeft gewonnen via Eandis.

In 2016 voerde gemeente Ravels deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van haar klimaatbeleid.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

RAVELS KIEST VOOR ENERGIEZUINIG RIJDEN

vriendvan.be

Bereikte de actie wat je beoogde?

Het engagement van de gemeente om te kiezen voor duurzaam vervoer wordt in de kijker gezet door de deelname aan "Car Free Day" (omkaderende maatregelen: fietsstalling, fietsvergoeding,...). Er is een duidelijke evolutie zichtbaar van meer personeel dat met de fiets naar het werk komt.

Resultaten

Door duurzame dienstverplaatsingen zal de gemeente zeker minder CO₂-uitstoten wat verplaatsingen betreft.

Kostprijs

Milieuvriendelijke voertuigen:

- twee CNG lichte bestelwagens: 26 937,00 EUR
- twee CNG lichte vrachtwagens (open laadbak): 99 451,00 EUR

Contactpersoon

Josée Slegers | T 014 65 48 47 | milieudienst@ravel.be

RIJKEVORSEL FIETST DE WERELD ROND

vriendvan.be

Het gemeentebestuur en -personeel fietste 15 000 km meer met de campagne "Rijkevorsel fietst de wereld rond".

Doelstelling

Met de actie 'Rijkevorsel fietst de wereld rond' wilde het gemeentebestuur het voltallige personeel van de gemeente en het OCMW aanzetten om de fiets te nemen voor het woon-werkverkeer. De doelstelling was om in 2016 een stijging van 5% te realiseren in het aantal fietsdagen en het aantal fietskilometers.

Gemeente is trots op

De gemeente is trots op de behaalde resultaten en de bijzonder hoge fietsgraad van zijn personeel. 71% van het personeel kwam minstens 1 dag met de fiets werken, 30% van het personeel gebruikt hoofdzakelijk de fiets voor het woon-werkverkeer.

Bereikte de actie wat je beoogde?

Door regelmatige communicatie via een nieuwsbrief en positieve beloningen voor de

fietsers werd de actie een heel jaar lang levend gehouden. Doordat de opvolging gebeurde via de registratie van de fietsvergoeding, deed elke werknemer automatisch mee aan de actie wanneer hij fietste.

Resultaten

6% meer fietsdagen, 22% meer fietskilometers dan in 2015

Besparing van bijna 15.000 autokilometers, goed voor ongeveer 3 ton CO₂ minder t.o.v. 2015

Kostprijs

983,56 EUR

Contactpersoon

Gert Druyts | T 03 340 00 27 | gert.druyts@rijkevorsel.be

In 2016 voerde gemeente Rijkevorsel deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

SCHILDE KIEST VOOR LAGER ENERGIEVERBRUIK

vriendvan.be

De gemeente laat verenigingen participeren in het energieverbruik van het patrimonium.

Doelstelling

Tijdens een nieuwe overeenkomst met de plaatselijke rugbyclub op een gemeentelijke site is overeengekomen dat de energiefacturen (gas, elektriciteit, water) voor de helft betaald worden door het gemeentebestuur en voor de helft door de vereniging. Voordien werd alles betaald door het gemeentebestuur. Deze lijn wordt in de toekomst doorgetrokken bij nieuwe overeenkomsten. Hiermee wil het gemeentebestuur de verenigingen sensibiliseren door hen mee verantwoordelijk te stellen voor de energiefacturen en denkt tot een daling van het energieverbruik te komen.

Samenwerking met

Sportdienst gemeente Schilde en Rugbyclub Diabolos Schilde

Gemeente is trots op

Alle energiefacturen werden altijd betaald door het gemeentebestuur. Als verenigingen dag en nacht verwarmen en ze zetten de ramen open, dan betalen ze hiervoor geen cent. Met deze overeenkomst is een nieuwe weg ingeslagen waarbij de verenigingen bewuster met energie zullen omgaan en waarbij er minder nutteloze energie zal verbruikt worden.

Resultaten

Nog niet bekend

Kostprijs

0 euro

Contactpersoon

Jyrki Leysen | T03 380 16 11 | milieu@schilde.be

In 2016 voerde gemeente Schilde deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

Provincie
Antwerpen

SINT-KATELIJNE-WAVER KIEST VOOR DE FIETS

vriendvan.be

De gemeente breidde haar collectie dienstfietsen uit met elektrische fietsen en een plooi-fiets.

Doelstelling

De gemeente Sint-Katelijne-Waver streeft het STOP-principe (Stappen, Trappen, Openbaar vervoer en dan pas Personenwagens) na en wil haar personeel aanzetten dit principe te respecteren bij dienst- en woonwerkverplaatsingen. Het dienstfietsenpark op het gemeentehuis werd daarom uitgebreid met een elektrische damesfiets, een elektrische herenfiets en één plooi-fiets. Ook de gemeentelijke werkplaats kreeg één elektrische fiets.

Gemeente is trots op

In de zomer werden de fietsen veel gebruikt, tijdens de wintermaanden blijkt de drempel toch nog groot bij het personeel in het gemeentehuis. De herenfiets legde op 6 maanden tijd reeds 703 km af, de damesfiets 210 km. De plooi-fiets heeft nog maar vier ritjes achter de rug.

De fiets op de gemeentelijke werkplaatsen wordt wel zo goed als dagelijks gebruikt in weer en wind, en heeft na een halfjaar in gebruik al 1 425 km op de teller.

Bereikte de actie wat je beoogde?

Het is nog een beetje vroeg om conclusies te trekken. Het is wel al duidelijk dat er niet zo'n groot enthousiasme is om de plooi-fiets te gebruiken. Mogelijks zijn er ook weinig trajecten waarbij het gebruik van een plooi-fiets een meerwaarde biedt. Ook de 'onbekende' vouwhandelingen blijken de personeelsleden af te schrikken. Over de elektrische fietsen was er wel meteen veel enthousiasme, er wordt terug een boost verwacht eens er terug zomerse temperaturen zijn.

Om het gebruik van de fiets zo comfortabel mogelijk te maken werden de fietsen voorzien van een degelijk slot en fietstassen. Ook helmen werden om die reden ter beschikking gelegd. De fietsen zelf zijn ook voorzien van een hendel om het zadel gemakkelijk te verhogen en te verlagen.

In 2016 voerde gemeente Sint-Katelijne-Waver deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

SINT-KATELIJNE-WAVER KIEST VOOR DE FIETS

vriendvan.be

Een demonstratie van de fietsen was voor een deel van het personeel een toegankelijke manier om kennis te maken met de 'onbekende' fietsen. Er zijn ook goede afspraken nodig voor het gebruik en het opladen van de batterij.

Op regelmatige basis, bijvoorbeeld bij het aanbreken van het 'fietsseizoen', moet er nog eens over de fiets gecommuniceerd worden.

Resultaten

De elektrische fietsen rijden op groene stroom die door de gemeente wordt aangekocht. De CO₂ uitstoot per afgelegde kilometer voor de fiets is daarmee ongeveer 0,52g CO₂/km. Elke autokilometer met de CNG dienstwagens die wordt vervangen door een kilometer met deze fiets is goed voor een CO₂ besparing van om en bij de 133g CO₂. Het is moeilijk in te schatten of alle afgelegde kilometers van de elektrische fiets voordien met de auto of met een gewone fiets zouden zijn gebeurd. De eerste 6 maanden van de fietsen zijn goed voor een besparing tussen 100 en 300kg CO₂.

Ook indirecte effecten zijn mogelijk maar moeilijk te meten. Zo bieden de elektrische fietsen de werknemers de mogelijkheid om kennis te maken met elektrisch fietsen. Mogelijks zorgt dit ook voor meer verplaatsingen met een elektrische fiets buiten de diensturen.

Kostprijs

Plooifiets (inclusief slot): 1 429,21 EUR excl. btw

3 elektrische fietsen (inclusief sloten en fietstassen): 5 806,32 EUR excl. btw

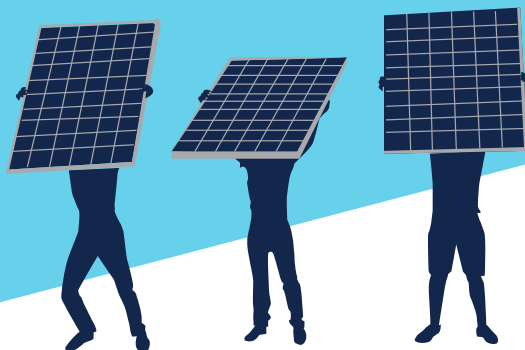
Contactpersoon

Merel Vansevenant | T 015 30 50 35

merel.vansevenant@skw.be

STABROEK KIEST VOOR HERNIEUWBARE ENERGIE

vriendvan.be

De gemeente plaatste zonnepanelen op 5 gemeentelijke gebouwen.

Doelstelling

Plaatsing van zonnepanelen op 5 gemeentelijke gebouwen: gemeentemagazijn, sporthal, polyvalente zaal, ontspanningslokaal, gemeenteschool.

Een aantal cijfers:

- 5 gebouwen, 810 panelen met jaarlijkse productie: 180.000 kWh
- Omvormer vermogen totaal: 185 kVA, DC-bekabeling: 12.000 m (kabels op het dak om alles te verbinden), meter aluminium: 1820 m, module klemmen: 1300 stuks, AC-kabel: 200 m (wisselspanningkabel), draadgoten: 480 m
- Tijdspanne werken: 3 weken
- Werknemers: 8 personen

Samenwerking met

Eandis, contract energiediensten voor lokale besturen.

Gemeente is trots op

De gemeente is in dit project trots op de realisatie op zich en op de goede samenwerking tussen de diensten duurzaamheid en gemeentewerken (patrimonium).

Door de grote investering geeft de gemeente een duidelijk signaal dat een duurzaam beleid belangrijk is.

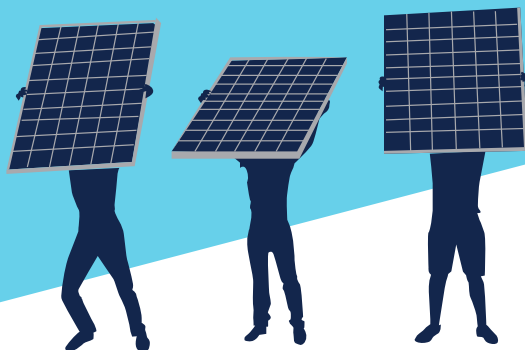

In 2016 voerde gemeente Stabroek deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

STABROEK KIEST VOOR HERNIEUWBARE ENERGIE

vriendvan.be

Bereikte de actie wat je beoogde?

De actie bereikte zeker de doelstellingen. De aanzienlijke daling van de CO₂-uitstoot is belangrijk alsook de voorbeeldfunctie van de gemeente naar haar inwoners toe.

Resultaten

De terugverdientijd bedraagt gemiddeld 8 jaar en de totale opbrengst na 20 jaar is 523 251 EUR.

De zonnepanelen besparen jaarlijks samen een uitstoot van 165 ton CO₂, een vierde van de totale uitstoot die in 2012 voor Stabroek als organisatie in kaart gebracht is.

Kostprijs

286 500 EUR

Contactpersoon

Els Veldeman | T 03 210 11 55 | els.veldeman@stabroek.be

VORSELAAR KIEST VOOR DUURZAME MOBILITEIT

vriendvan.be

De gemeente verduurzaamde haar voertuigenpark en voegde onder andere een elektrische bolderkar toe.

Doelstelling

In 2016 kocht de gemeente een bestelwagen met CNG-aandrijving aan voor de gemeentelijke werkhof. Hierbij werd een CNG vulstation geplaatst.

Verder werd voor de gemeentelijke kinderopvang een elektrische stint aangekocht. De kinderen die voordien met een camionette verplaatst werden, worden met een elektrisch voertuig met een laag verbruik van de scholen naar de gemeentelijke kinderopvang gebracht. Ook voor kleine uitstapjes wordt de stint gebruikt.

Samenwerking met

EANDIS: Eandis heeft de samenaankoop van het CNG-voertuig georganiseerd en voor de plaatsing van het vulstation gezorgd.

Gemeente is trots op

De CNG-wagen is een zuinig en minder vervuilend alternatief dan de vorige dieselwagen.

De aankoopprijs is vergelijkbaar met dezelfde wagens op klassieke brandstof, wat voorlopig nog

niet opgaat voor elektrische wagens.

- 95 % minder fijn stof dan diesel
- 50 % minder stikstofoxiden (NO_x) dan diesel en benzine
- 12 tot 30 % minder CO₂-uitstoot dan benzine en diesel
- lagere brandstofkosten (de auto verbruikt minder en de prijs aan de pomp is lager)

De stint vervangt het oude vervuilende dieselbusje volledig. Gezien de gemeente 100% groene stroom aankoopt, kan er gesteld worden dat deze stint een maximale CO₂- besparing betekent.

Bereikte de actie wat je beoogde?

zowel bij regen als zonnig weer wordt het gebruikt. Er zijn wat kleine praktische problemen (als de regenkap op de stint staat, is het moeilijk de kinderen vast te zetten, en de chauffeur trekt best regenkledij aan). Maar verder is het een fijn en praktisch voertuig. Een aanrader voor vergelijkbare projecten. Gezien de gemeente 100% groene stroom verbruikt, kan gesteld worden dat dit een

In 2016 voerde gemeente Vorselaar deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

VORSELAAR KIEST VOOR DUURZAME MOBILITEIT

vriendvan.be

uitermate groen en veilig voertuig is.

CNG-voertuig: De rijervaring met het CNG-voertuig is minder positief. Het voertuig is niet helemaal geschikt voor de korte afstanden, het vele starten en stoppen dat voor verplaatsingen in een gemeente vaak nodig is. Bij langere afstanden bij een constante snelheid zijn de ervaringen beter. Er moet ook sneller bijgetankt worden dan aangegeven door de fabrikant. Het personeel denkt dat dit ook met de belading te maken heeft. Als de camionette volgeladen is, heeft de wagen het moeilijk. De vraag is of de huidige motor niet meer voor een wagen dan voor een groot voertuig geschikt is.

Kostprijs

CNG-voertuig: 39 702,76 EUR

Stint: 7 865 EUR

Contactpersoon

Milieudienst Vorselaar | T 014 50 71 29 | nele.vleugels@vorselaar.be

WESTERLO KIEST VOOR DUURZAME VERLICHTING

vriendvan.be

Proefproject duurzame led-verlichting 50 % dimbaar

Doelstelling

Het Jos Geunsplein achter de kerk van Tongerlo kreeg in februari 2016 nieuwe openbare verlichting. De veertien armaturen met duurzame led-verlichting hebben als bijkomend voordeel dat ze tot 50 % van het vermogen te dimmen zijn. Het Jos Geunsplein is verlicht volgens het brandregime te dimmen tot 50% van het vermogen tussen 23 uur en 6 uur. Bovendien kende het project al navolging voor een deel van de openbare verlichting aan het gemeentelijke zwembad. Het 'Masterplan openbare verlichting' is opgemaakt.

Samenwerking met

Netwerkbeheerder Eandis

Gemeente is trots op

Het is voor de gemeente Westerlo het eerste project met dimbare verlichting en met een aangepast brandregime.

Aandachtspunten

Dit is een fundamentele verandering in functie van openbare verlichting binnen de gemeente. Het draagvlak hiervoor is bij de bevolking aanwezig.

Resultaten

Het verbruik van de openbare verlichting op het Jos Geunsplein in 2013 waren 4.122 branduren goed voor 5.853 KWh. De potentiële besparing op 4.122 branduren is 4.126 KWh goed voor een besparing van 3,14 ton CO₂.

Kostprijs

De totale kostprijs is 34.925,57 EUR incl. 21% btw voor het Jos Geunsplein en 3.886,24 EUR incl. 21% btw voor een aantal vervangingen in het Kasteelpark. De meerjarenplanning voorziet een totaal verbintenis krediet van 300.000 EUR (vanaf 2016 jaarlijks 50.000 EUR).

Contactpersoon

Michiel Denolf | T 014 53 91 51
michiel.denolf@westerlo.be

In 2016 voerde gemeente Westerlo deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

Provincie
Antwerpen

WIJNEGEM KIEST VOOR DAKISOLATIE

vriendvan.be

De gemeente isoleerde de daken van het Welzijnshuis en een Lokaal Opvang Initiatief.

Doelstelling

De daken van enkele panden waren aan vervanging toe. Het vernieuwen van het dak en het aanbrengen van voldoende dakisolatie zorgt voor een forse CO₂-reductie.

Samenwerking met

Eandis adviseerde de gemeente. Er werd gestreefd naar een maximale U-waarde van 0,20 W/m²K.

Gemeente is trots op

De daken werden succesvol gerenoveerd en de isolatiewaarde werd behaald.

Aandachtspunten

Beroep doen op de kennis van Eandis is een must om een maximaal rendement te bereiken.

Resultaten

Voor het Welzijnshuis werd de besparing op de energiefactuur geraamd op 653 EUR per jaar. De besparing voor het LOI bedroeg 1.530 EUR per jaar. De investeringskost zal respectievelijk na 17 en 25 jaar terugverdiend zijn.

Kostprijs

Welzijnshuis: 83 311 EUR BTW
LOI: 61 779 EUR BTW

Contactpersoon

Inès Van Hove | T03 288 21 58
ines.van.hove@wijnegem.be

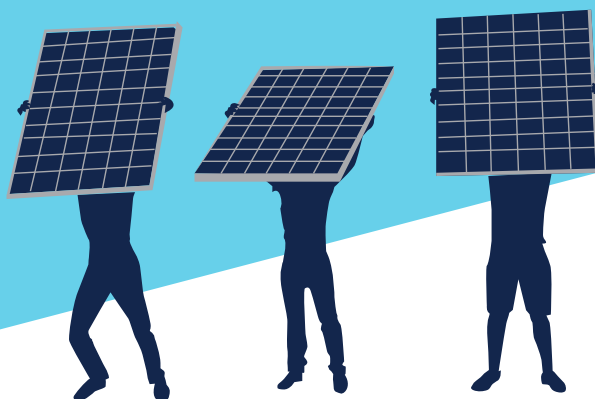

In 2016 voerde gemeente Wijnegem deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

ZANDHOVEN Kiest voor HERNIEUWBARE ENERGIE

vriendvan.be

De gemeente plaatste zonnepanelen op het gemeentehuis.

Doelstelling

Door de plaatsing van 88 zonnepanelen op het gemeentehuis zal 20 000 kWh groene stroom geproduceerd worden. Daarmee wordt 18% van het elektriciteitsverbruik in gemeentehuis door de zonnepanelen geproduceerd.

Samenwerking met

Eandis: aankoop via raamcontract Eandis

Gemeente is trots op

Productie van lokale groene stroom

Resultaten

Terugverdientijd van 8 jaar, besparing van 60 000 EUR op 20 jaar

Kostprijs

35 000 EUR

Contactpersoon

Sarah Moeyersoons | T 03 410 16 39 | milieu@zandhoven.be

In 2016 voerde gemeente Zandhoven deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

ZOERSEL KIEST VOOR DE FIETS

vriendvan.be

De gemeente zet in op duurzaam woon-werkverkeer met de actie Bike to Work.

Doelstelling

Bike to Work is een actie om het gemeentepersoneel op de fiets te krijgen, met name het woon-werk verkeer. Deelnemers kunnen heel het jaar door punten sparen die ze kunnen omzetten in voordelen of waardebons. Twee keer per jaar is er een actie. In de zomer een zomeractie waarbij groepjes van maximaal 5 deelnemers het tegen elkaar opnemen en in de winter vindt de wintertrophy plaats. Hier is het ieder voor zich.

Samenwerking met

Bike to Work is een initiatief van de fietsersbond en CRACQ - les Cyclistes Qoutidiens- om het gebruik van de fiets voor woon-werkverplaatsingen te stimuleren. Al dan niet in combinatie met openbaar vervoer of auto.

Gemeente is trots op

Als we collega's overtuigt krijgen om deel te nemen aan de actie.

Bereikte de actie wat je beoogde? Waarom wel/niet?

Het is niet evident om mensen te overtuigen van de voordelen van de fiets.

Kostprijs

Jaarlijks inschrijvingsgeld en cadeau's voor de winnaars van de wedstrijd.

Contactpersoon

Evelyne Michiels
T 03 2980 9 10
milieu@zoersel.be

V.U.: Dirk Vandebussche | Koningin Elisabethlei 22, 2018 Antwerpen |

ZOERSEL

In 2016 voerde gemeente Zoersel deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

**Provincie
Antwerpen**

ZWIJNDRECHT KIEST VOOR DUURZAME OPENBARE VERLICHTING

vriendvan.be

Door de straatverlichting beter af te stemmen op de noden vermindert de gemeente haar elektriciteitsverbruik jaarlijks.

Doelstelling

In 2016 heeft de gemeente voor drie gemeentelijke gebouwen PV-installaties aangekocht. Het gaat om twee grote installaties van 184 en 194 panelen, en één kleinere installatie van 40 panelen.

Samenwerking met

De aankoop van de grote installaties gebeurde in samenwerking met Eandis, de kleinere installatie werd aangekocht via de groepsaankoop van de provincie Antwerpen.

Gemeente is trots op

De installaties zullen bijdragen aan de lokale productie van groene energie voor de gemeentelijke gebouwen en dragen zo bij tot het behalen van de doelstellingen van klimaatneutrale organisatie 2020. Omdat de gemeente ook het plaatsen van PV-installaties bij inwoners wil stimuleren, hebben deze PV-installaties ook een

voorbeeldfunctie. Aanvullend geeft de gemeente ook een premie voor PV-installaties.

Resultaten

Alle installaties zijn goed voor een productie van 94 973 kWh per jaar, hierdoor wordt de jaarlijkse CO₂-uitstoot met 8 548 kg verlaagd.

Kostprijs

De totale kostprijs van dit project bedraagt ongeveer 175 400 EUR.

Contactpersoon

Aard Van der Donckt, schepen van ruimtelijke ordening, stedenbouw, leefmilieu, duurzaamheid, woonbeleid en afvalbeleid | T 03 250 49 16
aard.vanderdonckt@zwijndrecht.be
Evi Haesendonck | duurzaamheidsambtenaar
T 03 250 48 07 | evi.haesendonck@zwijndrecht.be

In 2016 voerde gemeente Zwijndrecht deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van de campagne 'Klimaatneutrale organisatie 2020'.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

Provincie
Antwerpen

Gemeentelijke acties op hun GRONDGEBIED

2016

Zo werken we samen en inspireren we partners!

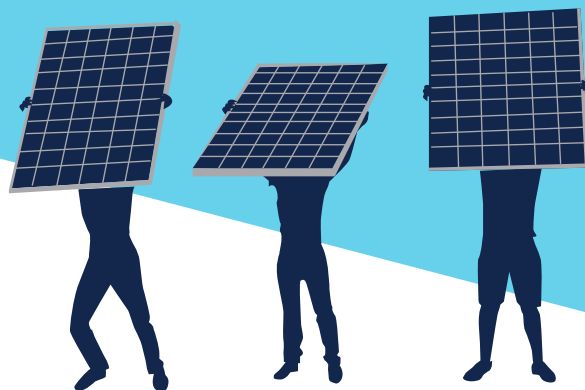
vriendvan.be

AARTSELAAR KIEST VOOR HERNIEUWBARE ENERGIE

vriendvan.be

De gemeente zet in op groepsaankopen groene stroom en zonnepanelen voor inwoners.

Doelstelling

Door de provinciale groepsaankopen groene stroom en zonnepanelen te ondersteunen (uitvoerig gecommuniceerd via gemeentelijke website en infoblad) willen we de energiefactuur van onze inwoners laten dalen. Hierdoor realiseren we energiebesparing en minder CO₂-uitstoot op het grondgebied.

Samenwerking met

Provincie Antwerpen die de samenaankoop groene stroom en zonnepanelen organiseert.

Gemeente is trots op

In 2016 hebben we de meeste acceptaties gerealiseerd sinds de opstart van de samenaankoop groene stroom en zonnepanelen. Hieruit blijkt dat de samenaankoop groene stroom en zonnepanelen nog steeds aanslaat bij onze burgers. Door het dalen van energie op het grondgebied zorgen we zo samen voor minder CO₂-uitstoot.

Aandachtspunten

In 2016 waren er een aantal communicatieproblemen voor de groepsaankoop groene stroom (al dan niet automatische inschrijving voor 2017?).

AANGENAAM
AARTSELAAR

In 2016 voerde gemeente Aartselaar deze actie uit om haar broeikasgasuitstoot te verminderen in het kader van haar klimaatbeleid.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

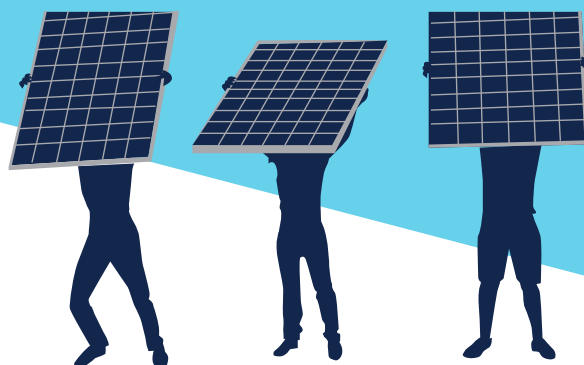

Provincie
Antwerpen

AARTSELAAR KIEST VOOR HERNIEUWBARE ENERGIE

vriendvan.be

Resultaten

Groene stroom

Besparing CO₂: 407 954 kg CO₂ / jaar

Zonnepanelen

2015: 458 panelen: 20 363 kg CO₂

2016 (nog niet gekend, schatting): 708 panelen: 31 478 kg CO₂

Kostprijs

Werkuren voor het inschrijven en verder helpen van inwoners via het loket voor de groepsaankoop groene stroom.

Contactpersoon

Sofie Moonen

T 03 870 16 26

sofie.moonen@aartselaar.be

ARENDONK KIEST VOOR ENERGIEZUINIGE WONINGEN

vriendvan.be

De gemeente zet in op een samenaankoop dakisolatie met een uitgebreide informatiecampagne.

Doelstelling

Organisatie van een samenaankoop dakisolatie met een uitgebreide informatiecampagne.

Samenwerking met

IOK en andere gemeenten in de regio.

Gemeente is trots op

Bereiken van gezinnen die de belangrijke stap zetten naar dakisolatie wat een belangrijk voorwaarde is om een woning energiezuinig te maken.

Resultaten

63,36 ton CO₂

Kostprijs

400 EUR (ondersteuning en administratie)

Contactpersoon

Simon Wuyts
T 014 40 90 82
Simon.wuyts@arendonk.be

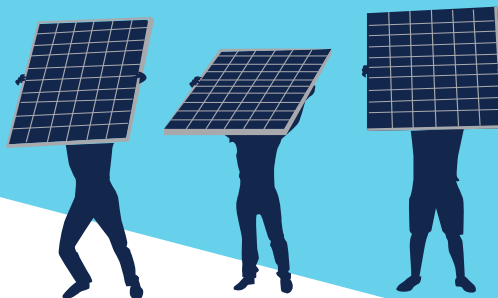
In 2016 voerde de gemeente Arendonk deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

BALEN KIEST VOOR HERNIEUWBARE ENERGIE EN ENERGIEBESPARING

vriendvan.be

De gemeente zet in op groepsaankopen groene stroom, zonnepanelen en dakisolatie.

Doelstelling

- Samenaankoop groene stroom en zonnepanelen met de provincie Antwerpen
- Samenaankoop dakisolatie en infoavond dakisolatie met IOK

Via deze acties worden burgers, verenigingen en bedrijven de mogelijkheid geboden om goedkoper 100% groene stroom aan te kopen of fotovoltaïsche zonnepanelen te laten plaatsen.

Samenwerking met

Deze acties werden georganiseerd vanuit de provinciale diensten en IOK. De gemeente verleende haar medewerking door ondersteunende communicatie, bekendmaking en het praktisch assisteren bij het plaatsen van aanvragen voor inwoners.

Gemeente is trots op

Door het reeds jaren voeren van de samenaankoop groene stroom merken we dat er een bewustwording is ontstaan bij de burgers. Omdat het zeker zo belangrijk is om energie te besparen, werd er een infoavond gehouden over dakisolatie naar aanleiding van de samenaankoop dakisolatie.

Voor de samenaankoop groene stroom zijn er 1 440 gezinnen uit Balen ingeschreven waarvan er 999 overgestapt zijn naar een nieuwe leverancier. Alhoewel de actie al meerdere jaren georganiseerd wordt, zijn de cijfers nog steeds in stijgende lijn.

Door de samenaankoop zonnepanelen zijn er 56 installaties geplaatst. De CO₂-besparing is nog niet gekend. De cijfers voor de samenaankoop dakisolatie zijn ook nog niet gekend.

In 2016 voerde de gemeente Balen deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

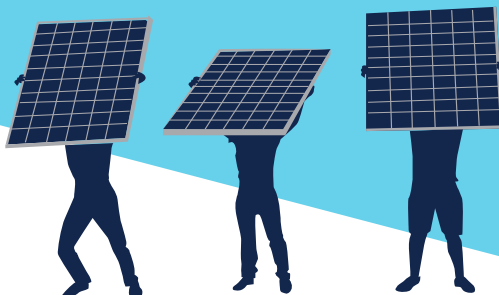

Provincie
Antwerpen

BALEN KIEST VOOR HERNIEUWBARE ENERGIE EN ENERGIEBESPARING

vriendvan.be

Aandachtspunten

Het jaarlijks organiseren van de verschillende acties zorgen ervoor dat de acties gekend zijn. Voor het slagen van de actie moet er zo weinig mogelijk administratie door de burger te zijn. Dit kan doordat ze zelf kunnen inschrijven via de website maar het blijft belangrijk voor mensen die niet goed overweg kunnen met de computer dat zij een aanspreekpunt hebben.

Resultaten

666 564 kg CO₂ per jaar voor de samenaankoop groene stroom.

Voor de samenaankoop dakisolatie en de samenaankoop zonnepanelen zijn nog geen cijfers gekend.

Kostprijs

Inzet personeel.

Contactpersoon

Annemie Groenen | T 014 74 40 92 | milieudienst@balen.be

BEERSE KIEST VOOR DUURZAAM ONDERNEMEN

vriendvan.be

De gemeente reikt het label duurzaam ondernemen uit aan ondernemingen die met acties hun uitstoot verminderen.

Doelstelling

In de gemeente Beerse heeft de industrie een groot aandeel in de totale CO₂-uitstoot. Daarom heeft de milieuraad beslist de ondernemingen extra aan te moedigen om hun CO₂-uitstoot te reduceren. Dat gebeurt door het toekennen van het label 'duurzaam ondernemen' dat ontworpen werd door de milieuraad.

Ondernemingen die concreet kunnen aantonen dat ze acties hebben ondernomen om hun uitstoot te verminderen, krijgen dit label van de milieuraad persoonlijk toegekend. De sticker met het label wordt zichtbaar aan het raam van de onderneming opgehangen zodat de klanten kunnen zien dat het bedrijf een duurzame investering heeft gedaan én dat het bedrijf meehelpt de CO₂-uitstoot in Beerse te verminderen. De uitgevoerde actie wordt eveneens op de website www.beerse.be/duurzaamondernemen gepubliceerd zodat andere bedrijven van elkaar kunnen leren.

De actie loopt tot en met 2020. Bedrijven kunnen elk jaar opnieuw het label aanvragen als ze kunnen aantonen dat ze een duurzame investering hebben gedaan.

Samenwerking met

De actie is een initiatief van de milieuraad van Beerse in samenwerking met Eandis en de gemeente Beerse.

In 2016 voerde de gemeente Beerse deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

Provincie
Antwerpen

BEERSE KIEST VOOR DUURZAAM ONDERNEMEN

vriendvan.be

Gemeente is trots op

De actie werd een jaar geleden opgestart. Intussen hebben al 6 grote ondernemingen in Beerse het label duurzaam ondernemen ontvangen. Elk van die ondernemingen heeft een andere actie uitgewerkt die bijdraagt tot CO₂-reductie. De ondernemingen zijn gemotiveerd om ook weer in 2017 een duurzame investering te doen zodat ze ook dan opnieuw het label in ontvangst mogen nemen.

De gemeente is trots dat de milieuraad er in geslaagd is een actie uit te werken die specifiek gericht is op de sector die in Beerse het meeste CO₂-uitstoot én dat de bedrijven gemotiveerd zijn om het label te bemachtigen.

Aandachtspunten

De actie van de milieuraad is een mooi initiatief, maar het is belangrijk dat alle ondernemingen op de hoogte zijn van de actie. Bovendien mag de drempel om een duurzame investering in te dienen niet te hoog zijn. In 2017 wordt er extra hard gewerkt aan de communicatie rond het label om zo nog meer ondernemingen te overtuigen een duurzame investering te doen en het label aan te vragen.

BEERSE KIEST VOOR DUURZAAM ONDERNEMEN

vriendvan.be

Resultaten

- GR-technics heeft in 2016 geïnvesteerd in LED-verlichting (60 % energie besparing t.o.v. de vroegere situatie) en een oplaadstation voor elektrische voertuigen (10 % energiebesparing t.o.v. de vorige situatie).
- Janssen Pharmaceutica heeft 161 oude diepvrieskasten vervangen door 149 nieuwe energiezuinige diepvrieskasten. Hiermee is er een besparing van 73 % gerealiseerd.
- Metallo Chimique heeft nieuwe hoogrendements aardgascondensatie verwarmingsketel geplaatst en reduceert hiermee op jaarbasis 11 ton CO₂.
- Het bedrijf Stubbe bvba is een koploper wat duurzaamheid betreft en heeft een hele reeks aan energiebesparende maatregelen toegepast in zijn nieuw bedrijfsgebouw o.a. doorgedreven isolatie, LED-verlichting, recuperatie van warmte van de machines, ...
- Wienerberger NV heeft een mobiliteitsplan ontwikkeld voor zijn werknemers waarbij er maar liefst 36 werknemers zich geëngageerd hebben om 60% van de werktijd met de fiets naar het werk te komen i.p.v. met de auto.
- CenCmedia bvba heeft in zijn zaak de klassieke verlichting vervangen door LED-verlichting.

Kostprijs

De onderneming doet zelf de investering die bijdraagt tot de CO₂-reductie. De gemeente betaalt enkel de stickers (circa 125 EUR).

Contactpersoon

Carolien Van Gorp | milieu@beerse.be | T 014 62 25 89

BOECHOUT KIEST VOOR ISOLATIE

vriendvan.be

Dakisolatie op het gemeentemagazijn zorgt voor 13% minder stookkosten.

Doelstelling

Vervanging van het bestaande dak (620 m²) van het gemeentemagazijn en het plaatsen van 14cm PIR.

Deze ingreep zal 37 083 kWh/j - 61,7 ton CO₂ oftewel 13% daling van de stookkosten opleveren.

Samenwerking met

Het project werd door Infrac gecoördineerd onder een ESCO project. De financiële steun verloopt via de lening van Fineg - er werd eveneens een REGsubsidie van 4 912 EUR uitbetaald door INFRAAX.

Gemeente is trots op

De verminderde CO₂-uitstoot en de energiebesparing die hierdoor gerealiseerd wordt.

Bereikte de actie wat je beoogde?

Katalysator: de subsidie en de milieu impact.

Resultaten

Deze ingreep zal 37 083 kWh/jaar - 61,7 ton CO₂ oftewel 13% daling van de stookkosten opleveren.

Kostprijs

De bouwkost bedraagt 62 033,48 EUR incl. BTW.

Contactpersoon

Sofie Cuypers | Deskundige milieu Boechout |
sofie.cuypers@boechout.be
Joeri Thomas | Infrac | joeri.thomas@infrac.be

In 2016 voerde Boechout deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

Provincie
Antwerpen

BONHEIDEN KIEST VOOR DE FIETS

vriendvan.be

De gemeente investeert in meer fietscultuur met fietsregistratie voor scholen en gemeentepersoneel.

Doelstelling

Het gemeentebestuur Bonheiden heeft een fietsregistratiesysteem aangekocht voor alle scholen in de gemeente. Via een draadloos systeem aan de fietsstalling worden alle fietsers geregistreerd via een RFID-chip (aangebracht in voorwiel of fietshelm). Op een leuke, eenvoudige en veilige manier worden zo de fietskilometers van thuis naar school of werk vastgelegd. Fietsende scholieren krijgen een beloning in de vorm van dukaten, voor gebruik van de plaatselijke kermissen. Ook voor het gemeentepersoneel zal de registratie van de wettelijke fietsvergoeding vanaf nu digitaal verlopen.

Het gemeentebestuur investeert sterk in een fietscultuur, om van de fiets een vanzelfsprekende vervoerswijze te maken. De voorbeeldfunctie die het als lokaal bestuur heeft, wordt ten volle uitgespeeld en er wordt aan iedereen getoond wat de mogelijkheden zijn. De fiets wordt ingezet voor gemeentelijke dienstverlening en de partners van de gemeente (bedrijven, scholen, verenigingen) worden aangemoedigd dat ook te doen. Uit dit engagement vloeien een aantal concrete acties voort, zoals deze automatische registratie en bijhorende beloning van fietsverplaatsingen door personeel en leerlingen van alle scholen, een goed onderbouwd educatief programma voor kinderen (Leer in het verkeer) en de aankoop en gebruik dienstfietsen.

Samenwerking met

Het gemeentebestuur is initiatiefnemer en draagt alle kosten. Alle scholen (kleuter- en lager onderwijs) doen mee.

Kinderen kunnen met dukaten terecht op plaatselijke kermissen. Aangezien de kermissen extra aandacht gaan krijgen met de dukaten dragen de foorkramers zelf 50% van de gemaakte kermiskosten.

In 2016 voerde Bonheiden deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

Provincie
Antwerpen

BONHEIDEN KIEST VOOR DE FIETS

vriendvan.be

Gemeente is trots op

We hebben bijna een dubbel aantal gebruikers dan eerste ingeschat. Veel positieve reacties, zowel van gebruikers, bevolking en andere gemeentebesturen en organisaties.

Organisatorisch was het vooral perspromo die er bijkwam en een intensieve samenwerking met de verschillende partners: scholen, kermiskramers en lokale middenstand.

→ Eervolle vermelding Business Mobility Awards 2016

→ Hoofdprijs Agoria Smart City Award 2017

Aandachtspunten

Communicatie tussen de deelnemers en de bevolking, niet alleen bij opstart maar ook tijdens verdere verloop van het project.

Resultaten

Meer dan 7 500 verplaatsingen, 30 000 gefietste kilometers 2 459 liter brandstof bespaard en een besparing van 5 716 kg CO₂-besparing.

Dit zijn gegevens vanaf november 2016 toen het project van start ging.

De bevolking kan de algemene resultaten volgen op de website en de informatieschermen. Alle deelnemers kunnen hun persoonlijke resultaten opvragen via de website.

Kostprijs

Het leveren en plaatsen van een registratiesysteem voor fietsgebruik heeft 57 281,40 EUR incl. BTW gekost, plus 3 158,10 EUR incl BTW voor het gebruik en onderhoud.

De dukaten (voor gebruik op de jaarlijkse kermissen) die de fietsende scholieren krijgen als beloning, zijn tevens op kosten van de gemeente en de foorkramers.

Contactpersoon

Raf Bogaerts | T 015 50 28 33 | Raf.bogaerts@bonheiden.be

EDEGEM MOEDIGT HAAR INWONERS AAN OM ZICH IN TE ZETTEN VOOR HET KLIMAAT

vriendvan.be

Met een grote communicatiecampagne en de mascotte Ener-gieke maakt Edegem haar inwoners warm om zich in te zetten voor het klimaat.

Doelstelling

Er beweegt iets in Edegem... Mensen komen tot de conclusie dat het welzijn van je omgeving en de strijd tegen de klimaatopwarming kan beginnen bij jezelf. Ze rollen de mouwen op en samen met burens en vrienden ondernemen ze actie. Iets groots of iets kleins, jong of oud, alle beetjes helpen... Als gemeentebestuur willen we daar, samen met onze inwoners constructief aan samenwerken. Gedurende de periode van 2013 -2016 konden onze inwoners inspiratie opdoen tijdens onze verschillende workshops en infosessies en zo het heft in eigen handen nemen. Ener-gieke is onze campagne-mascotte voor het klimaat. Hij verschijnt in beeld als we iets organiseren om onze voetafdruk te verkleinen. – We lanceerden in 2013-2014 een grote communicatiecampagne met een “red de wereld” waaier. Hierin staat algemene informatie rond verschillende thema’s (voeding, tuin, biodiversiteit, mobiliteit, bouwen- en verbouwen, besparingen), details en info over workshops en infosessies, een

ABC van hippe eco- woorden, een inspiratielijst en goede voorbeelden van de gemeente zelf. De bedoeling was om de mensen warm te maken om zelf iets te doen aan de klimaatopwarming en niet te wachten op anderen. Onze workshops, infosessies en evenementen waren een succes en werden telkens bezocht door een heel aantal inwoners. We lanceerden onder andere een intergemeentelijk repaircafé, een lokale handgemaakt kerstmarkt, een gemeentelijke openhuizendag, veggiewerkshops, infobeurs elektrische fietsen, workshops ecologisch tuinieren, opstart van een voedselteam,... Het vernieuwende aan dit alles was, dat we met een sterke communicatiecampagne naar buiten zijn gekomen. Deze campagne loopt naadloos verder tot 2018.

- Als vervolg op onze “red de wereld” waaier lieten we een thermografische kaart opmaken (winter 2015- 2016), gekoppeld aan een webapplicatie om de burgers te sensibiliseren om hun dak te isoleren. Als

In 2016 voerde Edegem deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

Provincie
Antwerpen

EDEGEM MOEDIGT HAAR INWONERS AAN OM ZICH IN TE ZETTEN VOOR HET KLIMAAT

vriendvan.be

gemeente zelf proberen we een voorbeeld te stellen en isoleerden we het dak van de muziekacademie (2016) en installeerden we dataloggers om ons energieverbruik permanent te kunnen monitoren (voorjaar 2016).

- In februari 2016 organiseerden we een klimaatactie voor de scholen. Zowel voor lagere als voor middelbare scholen werkten we een educatief programma uit. Dit omvatte workshops, educatieve pakketten, een toneelklimaatvoorstelling (Kip van Troje) en een bezoek van de punch powertrain zonnewagen van de KUL. Leerlingen van de richting technische wetenschappen kregen een inspirerende voordracht over de zonnewagen om hen warm te maken en te laten nadenken over hernieuwbare energie. Verschillende scholen tekenden in op het educatief programma en op deze manier bereikten we een heel aantal leerlingen van zowel lagere als middelbare school.

- Vanaf het najaar 2016 lanceerden we weer een grote klimaatcampagne met DOE kaarten waar onze mascotte Ener-gieke de inwoners uitdaagt om rond 4 grote klimaatthema's uitdagingen aan te gaan. Op de spaarkaart staat DOE dingen voor jonge en iets minder jonge inwoners. Op deze manier proberen we om de klimaatproblematiek tot bij de mensen

thuis te brengen. Als de DOE - kaart vol is, krijgen ze een themasticker om hun DIFTAR restafvalcontainer te 'pimpen'. Sturen ze een selfie of facebookbericht van hun DOE acties, dan maken ze kans op een radio Oorwoud CD. De DOE kaarten actie loopt gedurende 2 jaar en elke 6 maanden lichten we een ander thema uit. De acties, workshops en infosessie die we in kader van deze DOE klimaat actie uitwerken zijn laagdrempelig, leuk en leerzaam.

Samenwerking met

Voor de DOE kaarten actie, werken we samen met het WWF. Wij kunnen radio Oorwoud CD's aankopen aan gereduceerde prijzen. Ze zullen ons ook verder begeleiden, samen met MOS in een klimaat challenge voor de scholen in 2017.

Meer lokale partners of verenigingen zijn altijd welkom voor samenwerking zodat we het draagvlak voor zaken die we organiseren vergroten.

Door dit traject in te dienen als project voor de Vlaamse klimaatsubsidie, kreeg onze klimaatmascotte Ener-gieke één van de 10 Vlaamse klimaatprijzen van 30 000 EUR. Hiermee zullen we zonnedaken realiseren op onze gemeentelijke gebouwen.

Gemeente is trots op

EDEGEM MOEDIGT HAAR INWONERS AAN OM ZICH IN TE ZETTEN VOOR HET KLIMAAT

vriendvan.be

We zijn helemaal van nul begonnen met het opzetten van dit communicatietraject. We creëerden onze eigen mascotte en hebben helemaal op maat van onze inwoners een traject opgezet. Omdat we een samenhangend klimaatbeleid willen voeren, gaan we niet enkel in op acties van andere instanties met andere logo's en slogans, maar bieden een aanvullend programma dat kadert in onze 'red de wereld' campagne. Dit is niet evident voor een middelgrote gemeente.

We probeerden onze inwoners actief te motiveren om zelf actie te ondernemen om hun voetafdruk te verkleinen. Het innoverende is dat we een mix gerealiseerd hebben van informatie, workshops en evenementen in een breed kader als aanvulling op bestaande acties van andere overheden en organisaties. Zo ontstaat een totaalgamma op maat van de lokale inwoner! Specifiek voor onze regio is dat we ook de focus leggen op biodiversiteit en natuur in een stadsrandregio. We zijn een verstedelijkt gebied met nog een groot oppervlakte groen (bosgebied, parken en tuinen). We merken dat we de 'verdraagzaamheid' voor groen moeten blijven stimuleren. Ecologisch tuinieren, lokale voedselproductie, composteren, ... zijn onderwerpen die we mee opnemen in ons project.

Bereikte de actie wat je beoogde? Waarom wel/niet?

De gemeente is het niveau dat het dichtst bij de burger staat. Als je impact wil hebben op het gedrag van mensen speelt het lokale bestuur daar dus een grote rol bij. Dat is wat we maximaal willen uitspelen met de aanpak die we vandaag hebben. Tonen waar het echt om gaat met praktijkvoorbeelden en een hands-on-aanpak. Daarbij heeft gemeente Edegem een brede doelgroep bereikt, zowel naar inwoners, medewerkers, lokale handelaar, bedrijven, verenigingen en landbouwers. We duiden de mensen echt waar het op staat met bv. Thermografische kaart, openhuizendag,... Zo weten ze snel wat ze op korte termijn zelf kunnen doen bij (ver)bouwingen om hun energiekost naar beneden te krijgen.

Een tweede multiplicatoreffect ontstaat door zeer actief in te spelen op duurzamer leven en consumeren. De voorbeelden die we geven zetten anderen aan om dit op te pakken. Vb. een zelfpluktuin waar onze landbouwer op inzet en waar heel wat Edegemnaars nu terecht kunnen, een lokale handelaar die streekproducten fabriceert en de Edegemnaar die dus duurzamer aankoopt, het heraanleggen van tuinen na tips van de workshop ecologisch tuinieren, ...

EDEGEM MOEDIGT HAAR INWONERS AAN OM ZICH IN TE ZETTEN VOOR HET KLIMAAT

vriendvan.be

De impact van onze campagne op onze inwoners, kunnen we meten aan de hand van het totale gas – en elektriciteitsverbruik van onze gezinnen, dat we jaarlijks doorkrijgen van Eandis. In de workshops komt ook Edegem aan bod als voorbeeldgemeente. Wij hebben zelf de afgelopen jaren ook tal van initiatieven genomen die we mee in de kijker zetten, en waar we aantonen aan de mensen dat je wel degelijk het verschil kan maken (energiemonitoring van onze gebouwen, zonnepanelen met visuele bord op de sporthal/school, mobiscan om ons woon-werkverkeer te verduurzamen, ...)

De belangrijkste impact van de campagne is natuurlijk het langdurige effect veroorzaken door blijvend een thema te bespelen waar mensen wel degelijk het verschil kunnen maken. De continue aandacht bij jong en oud moet een mentaliteitswijziging veroorzaken die grote en kleine CO₂-reducties oplevert. Langs de andere kant focussen we wel op mogelijke verbeteringen: de verwachte energiebesparing naar aanleiding van het aanpakken van energieverliezen na publicatie van de thermografische kaart is zo'n voorbeeld.

Kostprijs

30 000 EUR over 4 jaar

Contactpersoon

Sophie Loots | T 03 289 2650 | sophie.loots@edegem.be

Hoe DOE je mee?

1. Op deze DOE-kaart vind je DOE-acties rond het thema mobiliteit. Duid eerlijk aan welke dingen jij doet of wil doen om CO₂ te besparen. Minstens 4 DOE-dingen kunnen aanduiden? Kom het stickervel voor je Diftarbak ophalen in het gemeentehuis of de bibliotheek. Met de stickers toon jij aan Edegem dat je niet onverschillig blijft en iets DOET voor het klimaat!
2. Neem een foto of selfie als bewijs van een van je DOE-acties, stuur die samen met je contactgegevens door naar milieu@edegem.be of post je foto met #ikdoemeevoorhetklimaat op de facebook of twitterpagina van Edegem. DOE jij andere super-doe-dingen rond duurzame mobiliteit die niet op de kaart staan? Ook foto's daarvan zijn heel erg welkom. Je maakt kans op een Radio Dorwoud cd.

doe-kaart mobiliteit

Naam _____

Adres _____

E-mail _____

telefoon _____

VERBODEN TOEGANG

WWF
in samenwerking met

ESSEN ONTWIKKELT EEN ECOLOGISCH SAMENTUINPROJECT

vriendvan.be

Inwoners kunnen op een duurzame en ecologische manier tuinieren dicht bij huis.

Doelstelling

De gemeente wilde inwoners zonder of met een kleine tuin de mogelijkheid geven in hun eigen groenten te voorzien. Dit zorgt immers voor een actieve en gezonde tijdsbesteding, gezond lokaal eten door ecologisch te tuinieren, een financieel voordeel en de mogelijkheid om sociale contacten uit te bouwen.

De gemeente stelde op de voormalige terreinen van een rangeerloods een ruimte van 4 000 m² ter beschikking voor een samentuinproject. De tuin werd op gedeeld in 44 tuinen van 48m². De overige ruimte doet dienst als gemeenschappelijke ruimte.

De samentuin heeft ook een educatieve functie. Naast een compostdemonstratieplaats is er ook een composttoilet aanwezig. We gebruikten duurzaam hout voor de bergruimten, een omheining en de afbakening tussen de tuinen. Alle informatie daarover staat op informatieborden die aan de bergruimten hangen.

We kochten gemeenschappelijk werkmateriaal aan zodat dit niet mee naar huis moet genomen worden.

Iedereen kan dus te voet of met de fiets komen, waarvoor fietsenstallingen werden voorzien. De locatie is centraal gelegen en vlot bereikbaar voor alle inwoners van Essen centrum.

Samenwerking met

Voor de realisatie van het project kregen we financiële steun van de VLM in het kader van 'Volkstuinen in Vlaanderen'.

De gemeente koos voor een ecologische samentuin. Dit wil zeggen dat er geen chemische bestrijdingsmiddelen op het terrein zijn toegelaten. Om de tuinders hierin te ondersteunen deden we beroep op VELT vzw. Zij verzorgden 2 cursussen ecologisch tuinieren en praktijkbegeleiding op het terrein zelf.

Dankzij Buurtwerk Posthof en Natuurwerk vzw konden we een tweedehands serre goedkoop overnemen en verplaatsen naar het terrein van de samentuin.

In 2016 voerde Essen deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

ESSEN ONTWIKKELT EEN ECOLOGISCH SAMENTUINPROJECT

vriendvan.be

Gemeente is trots op

Het samentuinproject is een heel mooi project geworden. Alle tuintjes zijn bezet. De tuinders zijn heel enthousiast om op een ecologische en duurzame manier te tuinieren. Ze zijn ondertussen niet meer enkel een plaats om te tuinieren, maar ook om gezellig samen te komen. Er is een mooie verdeling in ouderdom. Ongeveer de helft van de tuinders zijn jonge gezinnen. De andere helft is ouder tot gepensioneerd. Er zijn tuinders die voor het eerst starten en er zijn reeds doorgewinterde tuinders. Ook qua afkomst is het een diverse groep.

In heel het project probeerden we zo duurzaam mogelijk te werken. De bergruimten zijn van PEFC-hout. Waar kon werd materiaal hergebruikt, bijvoorbeeld een tweedehands serre. Het afboorden van de tuinen gebeurde met kastanje palen met PEFC-label. De afrastering bestaat eveneens uit kastanje palen. In de voorwaarden van de tuin staat dat bij gebruik van hout in de tuin verduurzamingsmiddelen als verf, vernis en beits moeten vermeden worden. We plaatsten ook een composttoilet.

Aandachtspunten

Om de tuinders goed te ondersteunen in het ecologisch tuinieren is het nodig een cursus en/of praktijkbegeleiding aan te bieden.

ESSEN ONTWIKKELT EEN ECOLOGISCH SAMENTUINPROJECT

vriendvan.be

Resultaten

De samentuin is een groot succes. Alle tuintjes zijn bezet door enthousiaste tuinders. Doordat de producten geen lang transport afleggen en niet bewerkt of bewaard moeten worden en de tuinders met de fiets of te voet naar de tuin komen, is er een daling van CO₂-uitstoot. Het is moeilijk hier een concreet cijfer op te plakken.

Kostprijs

58 000 EUR incl. btw (subsidie van 15 000 EUR van VLM)

We vertrokken van een braakliggend terrein. Er moesten dus nog grondwerken gebeuren. Rond het terrein werd een gracht met wadi gegraven die werd aangesloten op het grachtenstelsel. Het terrein moest ook nog worden omheind en ingericht. Er kwamen 2 bergruimten. Deze kosten zijn inbegrepen.

Contactpersoon

Mieke Suykerbuyk | T 03 670 01 47 | duurzaam@essen.be

GROBBENDONK STIMULEERT DAKISOLATIE

vriendvan.be

De gemeente zet in op een samenaankoop dakisolatie met een uitgebreide informatiecampagne.

Doelstelling

Door de samenaankoop van dakisolatie isoleerden Grobbendonkse gezinnen hun huizen en stootten zo samen minder CO₂ uit.

Samenwerking met

IOK, gemeenten Herenthout, Nijlen, Hulshout en Heist-op-den-Berg

Gemeente is trots op

De gerealiseerde CO₂-besparing ten eerste en natuurlijk is dit voor de inwoners zeer interessant omwille van het lagere energieverbruik en een daling van de energiefactuur.

Aandachtspunten

Mensen hebben niet altijd genoeg tijd om zelf op zoek te gaan naar de beste prijzen en dit biedt hen een eenvoudig document waarin zij alle informatie kunnen terugvinden en zelf aan de slag kunnen of een aannemer contacteren.

Resultaten

De resultaten zijn beschikbaar in de loop van 2017

Contactpersoon

Anouk De Wit
T 014 50 70 04
anouk.de.wit@grobbendonk.be

In 2016 voerde de gemeente Grobbendonk deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

HEIST-OP-DEN-BERG KIEST VOOR DE FIETS

vriendvan.be

Heist-op-den-Berg start met blue-bikes aan het station.

Doelstelling

Sinds 1 mei 2016 kunnen Blue-bikes ontleend worden aan het station van Heist-op-den-Berg. Er staan 8 standaard fietsen ter beschikking. Eén rit (max. 24u) vanaf het station Heist-op-den-Berg kost slechts 1 euro aan de eindgebruiker. De overige kost wordt gedragen door het Vlaamse Gewest en de gemeente.

Samenwerking met

Blue-mobility neemt de praktische organisatie op zich. Het fietspunt in Lier (vzw Werkmaat) zorgt voor het onderhoud en herstellingen van de fietsen.

Gemeente is trots op

Door de fietsen ter beschikking te stellen, wordt de mogelijkheid om op een duurzame manier naar Heist-op-den-Berg te komen uitgebreid. De fietsen vormen een ideale aanvulling op het openbaar vervoer, zodat je je op een vlotte manier van het station naar de rest van de gemeente kan verplaatsen.

In 2016 voerde de gemeente Heist-op-den-Berg deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

Provincie
Antwerpen

HEIST-OP-DEN-BERG KIEST VOOR DE FIETS

vriendvan.be

Aandachtspunten

Het succes van de Blue-bikes hangt voor een groot stuk af van de communicatie. Aangezien het belangrijkste doelpubliek niet de inwoners, maar bezoekers van de gemeente zijn, is dit niet evident. Hierop dient nog verder ingezet te worden.

Resultaat

In 2016 (mei t.e.m. december) werden reeds 173 ritjes geregistreerd met de Heistse Blue-bikes.

Kostprijs

De kostprijs van de automaat en de 8 fietsen werd gedragen door Blue-mobility.

De gemeente betaalt een forfaitaire kost voor het onderhoud van de fietsen (12 EUR/dag + reisvergoeding) aan vzw Werkmaat uit Lier.

Contactpersoon

Marijke Goris | T 015 23 74 13 | mgo@heist-op-den-berg.be

Han De Bock | T 015 23 74 12 | hdb@heist-op-den-berg.be

HOOGSTRATEN BETREKT KINDEREN EN JEUGD

vriendvan.be

Jongeren adviseren het stadsbestuur bij de aanpak van het klimaatbeleid.

Doelstelling

Kinderen van de lagere school werden reeds betrokken bij de opmaak van het klimaatactieplan van de gemeente. Ze dachten mee na wat de gemeente kan doen om mensen te helpen om minder CO₂ uit te stoten en gaven hun advies aan de burgemeester en schepenen. Dat ze werden opgenomen in het nieuws van Ketnet, was voor hen natuurlijk de kers op de taart.

In 2017 werkten we met de jeugdraad rond klimaatverandering. Om serieuze onderwerpen als klimaatverandering te bespreken met jongeren, werd een nieuwe methodiek toegepast: een klimaatgame voor jongeren. De leden van de jeugdraad gingen met tablet en smartphone de straat op, om allerlei opdrachten rond klimaat en energie uit te voeren. Achteraf gaven zij hun advies over deze nieuwe vormen van jeugdparticipatie.

Het stadsbestuur werkt momenteel aan het logo kindvriendelijke gemeenten, waardoor kinderen en jongeren betrokken zullen blijven bij het klimaatbeleid van de gemeente.

Samenwerking met

Voor het participatiemoment met de lagere school kinderen kon het stadsbestuur beroep doen op de kennis van Djapo. Voor de klimaatgame werd organisatie EW 32 ingeschakeld, die participatiemethodieken op maat van jongeren aanbiedt.

Contactpersoon

Judith Schrijvers | T 03 340 19 23 | judith.schrijvers@hoogstraten.be

V.U.: Dirk Vandenbussche | Koningin Elisabethlei 22, 2018 Antwerpen |

In 2016 voerde de stad Hoogstraten deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

Provincie
Antwerpen

HOVE KIEST VOOR MEER WARMTE

vriendvan.be

De gemeente maakte een thermofoto van alle daken op haar grondgebied.

Doelstelling

Samen met een aantal andere gemeenten en de firma Eurosense lieten we een thermofoto maken van het grondgebied. Via een webtoepassing kunnen inwoners te weten komen of het dak van hun woning goed, matig of slecht geïsoleerd is volgens de huidige bouwnormen.

Inwoners kunnen deze webtoepassing van thuis uit raadplegen, of kunnen hiervoor terecht bij het loket van de milieudienst. We maken van deze gelegenheid gebruik om geïnteresseerden door te verwijzen naar andere relevante informatie (infosessies, sessies bouwadvies, ...).

Samenwerking met

We werkten samen met de gemeenten Aartselaar, Edegem, Kontich, Wijnegem en de steden Antwerpen en Mortsel.

Gemeente is trots op

In het najaar van 2016 hebben we vele vragen gekregen van geïnteresseerde inwoners. Bij woningen waarbij dit relevant was, hebben we doorverwezen naar andere relevante informatie of evenementen (website VEA, energiepremies, infosessies, ...).

In 2017 gaan we opnieuw de thermokaart in de kijker zetten.

In 2016 voerde Hove deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

Provincie
Antwerpen

HOVE Kiest VOOR MEER WARMTE

vriendvan.be

Aandachtspunten

Wanneer de thermokaart en de bijhorende webtoepassing pas klaar was, en hierover werd gecommuniceerd, was er veel interesse. Ondertussen is dit wat stilgevallen. Het is dus nodig om deze actie na een zekere tijd opnieuw onder de aandacht te brengen.

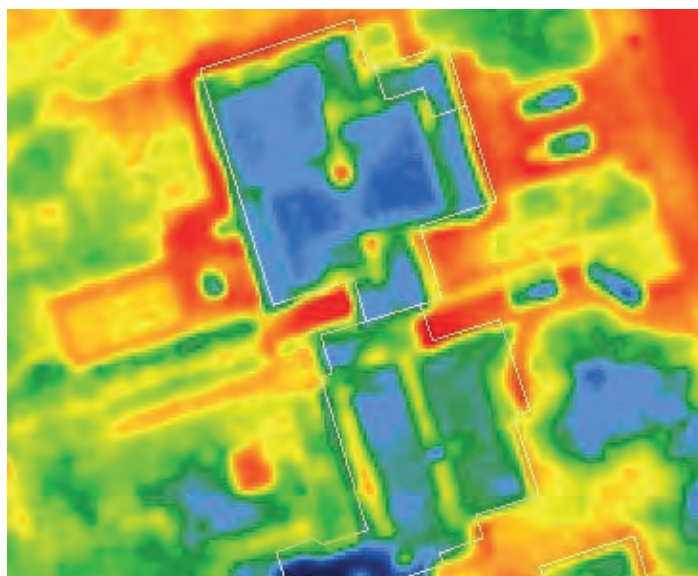
Kostprijs

Opmaak thermofoto: 2 286 EUR

Opmaak webtoepassing: 1 452 EUR

Contactpersoon

Els Lauwers | T 03 460 33 26 | milieu@hove.be

HULSHOUT GEEFT ENERGIETIPS AAN HAAR INWONERS

vriendvan.be

TIP

Energietips zetten inwoners aan om meer energie te besparen.

Doelstelling

In het kader van het ondertekenen van het Burgemeestersconvenant en de deelname van het gemeentebestuur aan de campagne 'Klimaatneutrale Organisatie 2020' verschijnen er sinds 2016 bijna maandelijks energietips in het gemeentelijk infoblad om de inwoners van onze gemeente te sensibiliseren rond rationeel energiegebruik. Het gaat hier vooral over kleine inspanningen of beperkte investeringen waarmee onze inwoners aan de slag kunnen om energie te besparen.

Samenwerking met

De maandelijkse energietips voor 2016 waren deels gebaseerd op de tips die werden meegegeven door de provincie Antwerpen in het kader van de provinciale campagne 'vriend van' omdat deze actie zich toch vooral richt op kleine, eenvoudige ingrepen en gedragsveranderingen die voor iedereen haalbaar zijn. Ook wordt vaak gezocht naar een link met andere acties of campagnes zodat deze extra in de kijker kunnen worden gezet, zoals bijvoorbeeld de groepsaankoop groene stroom, georganiseerd door de provincie Antwerpen, of de groepsaankoop condensatietetels die wordt georganiseerd in samenwerking met intercommunale IOK.

Gemeente is trots op

Door de maandelijkse energietips konden onze inwoners op een aangename en niet dwingende manier worden warm gemaakt om energie te besparen. De energietips hadden vooral betrekking op eenvoudige of goedkope maatregelen waardoor deze voor iedereen toegankelijk zijn. Andere lopende campagnes konden op die manier extra in de kijker worden gezet waardoor zich in 2016 opnieuw meer mensen inschreven voor groepsaankoop groene stroom.

In 2016 voerde Hulshout deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

Provincie
Antwerpen

HULSHOUT GEEFT ENERGIETIPS AAN HAAR INWONERS

vriendvan.be

TIP

Aandachtspunten

Bij het samenstellen van de energietips wordt rekening gehouden met de periode waarin de tips gepubliceerd worden. Tijdens de koude wintermaanden zal er bijvoorbeeld voor gekozen worden om tips te publiceren om zuinig te verwarmen, terwijl er tijdens de lente- en de zomermaanden wordt gekozen voor bijvoorbeeld het promoten van streekproducten en het drogen van de was aan de wasdraad. Ook wordt er voor geopteerd om de energietips zoveel mogelijk te koppelen aan andere lopende campagnes zoals de groepsaankopen, de Week van de Mobiliteit, ...

Resultaten

Hoeveel de CO₂-uitstoot verminderd werd door het maandelijks publiceren van de energietips kan moeilijk gemeten worden.

Kostprijs

Deze actie was voor de gemeente volledig gratis.

Contactpersoon

Nicolas Pardon
T 015 22 94 81
duurzaamheid@hulshout.be

KASTERLEE ZET INWONERS AAN TOT ENERGIEBESPARING

vriendvan.be

Voor ieder wat wils met een ruim aanbod dat gaat van info-avonden, groepsaankopen groene energie of dakisolatie, ...

Doelstelling

Kasterlee is een landelijke gemeente. De huishoudens zijn verantwoordelijk voor 41% van de totale CO₂-uitstoot op het grondgebied. Deze sector moeten we dus overtuigen om energiebesparende maatregelen uit te voeren in hun woning. Hiervoor maken we gebruik van verschillende infoavonden en samenaankopen.

Zo organiseerden we een infoavond over energie besparen op grootmoeders wijze in het kader van de energie-infotoer. De senioren waren hier de specifieke doelgroep. Zij kregen een antwoord op hun vragen in verband met de haalbaarheid van eventuele ingrepen in hun woning.

Er werd communicatie gevoerd om particulieren aan te sporen deel te nemen aan de groepsaankoop groene energie van de provincie Antwerpen. Aan het loket konden mensen terecht met vragen over de samenaankoop en werden zij begeleid bij hun inschrijving en overstap naar een ander contract.

Een groepsaankoop dakisolatie werd georganiseerd. Tegen een voordelig tarief kon er isolatie besteld worden. Er was tevens de mogelijkheid om de dakisolatie te laten plaatsen via een aannemer.

De duurzaamheidsambtenaar gaf een hele reeks kleine tips aan de verzorgenden en de poetsdienst van het OCMW zodat zij deze tips kunnen delen op hun werkplaats. Ook het bestaan van de energiesoepers maken zij mee bekend.

Met de actie Mijn korte Ritten zetten we iedereen aan om kleine afstanden met de fiets of te voet af te leggen in plaats van met de auto.

Via IOK werd er aan de leerlingen van het lager onderwijs een les aangeboden over het klimaat en klimaatverandering, opwarming van de aarde of duurzaam gebruik van energie. Alle lagere scholen van Kasterlee maakten hiervan gebruik.

In 2016 voerde Kasterlee deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

KASTERLEE ZET INWONERS AAN TOT ENERGIEBESPARING

vriendvan.be

Samenwerking met

Voor de infoavond in het kader van de Energie-infotoer en voor de klimaatlessen werd samengewerkt met IOK.

Aandachtspunten

Belangrijk is om tijdig met de communicatie te starten en zo veel mogelijk kanalen te gebruiken.

Resultaten

Het financiële plaatje en de vermindering in CO₂-uitstoot zijn niet meetbaar. We bieden de particulieren al de mogelijke info aan via infoavonden en samenaankopen.

Kostprijs

Personeelskost

1 400 EUR voor de lessen van IOK.

Contactpersoon

Ann Van Ballaer | T 014 85 99 27 | duurzaam@kasterlee.be

LAAKDAL KIEST VOOR DUURZAME VOEDING

vriendvan.be

Leerlingen leren over en proeven van lokaal geproduceerde, biologische en eerlijke voeding.

Doelstelling

De Laakdalse kinderen van het 5e en 6e leerjaar leerden op de Ecokidsdag over duurzame voeding. Samen met Velt vzw werden verschillende workshops ontwikkeld rond lokaal geproduceerde, biologische, eerlijke voeding. 's Middags aten de kinderen een zelfgemaakte gezonde lunch en in de namiddag een zelfgemaakt lekker tussendoortje. Op het einde van de dag werden alle kinderen gepromoveerd tot 'Ecokid' en kregen ze een badge opgespeld. Ten slotte kregen ze een groentepakket mee naar huis met biologische en/of lokaal geproduceerde producten en een Ecokidskrant. Samen met Djapo vzw werd ook een lessenspakket uitgewerkt dat de leerkrachten als voorbereiding en nabespreking in de klas konden gebruiken.

Samenwerking met

Velt vzw en Djapo vzw.

Gemeente is trots op

De goede samenwerking met de deelnemende scholen, de enthousiaste leerkrachten en leerlingen, Velt vzw, Djapo vzw en de landbouwraad.

Aandachtspunten

Een goed evenwicht zoeken tussen nieuwe ongekende groenten en klassiekers die elk kind graag lust. Het is belangrijk dat de kinderen een positief verhaal mee naar huis nemen!

In 2016 voerde de gemeente Laakdal deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

LAAKDAL KIEST VOOR DUURZAME VOEDING

vriendvan.be

Kostprijs

6 850 EUR

Contactpersoon

Evelyn Celis

evelyn.celis@laakdal.be

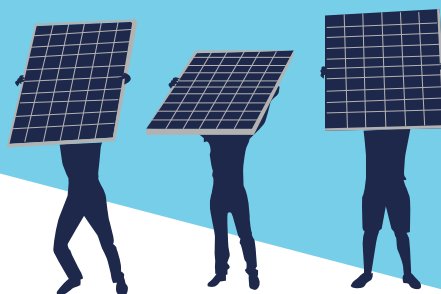
T 013 35 90 11

LILLE KIEST VOOR HERNIEUWBARE ENERGIE

vriendvan.be

De gemeente zet in op groepsaankopen groene stroom en zonnepanelen voor inwoners.

Doelstelling

De provincie Antwerpen organiseert al jaren een groepsaankoop groene stroom en gas. Deze groepsaankoop verzamelt zo veel mogelijk burgers die samen de markt op gaan om voordelig groene energie aan te kopen. Ook de gemeente Lille engageert zich om deze actie te promoten bij zijn burgers om een zo hoog mogelijk deelnames te beogen.

Samenwerking met

De provincie Antwerpen organiseert deze groepsaankoop. Uit alle gemeenten van de provincie kunnen burgers zich hiervoor inschrijven. Aan de hand van een veiling worden de winnende energieleveranciers bepaald voor groene stroom en gas.

Gemeente is trots op

De gemeente is trots op de actieve deelname van haar burgers om mee in te stappen in deze groene groepsaankoop. In Lille stijgen de inschrijvingen en de intekeningen op winnende stroomtarieven jaar na jaar.

Aandachtspunten

De groepsaankoop keert jaarlijks terug. Hierdoor groeit de bekendheid. Dankzij de goede resultaten uit voorgaande edities schrijven inwoners sneller opnieuw in en vergroot het aantal deelnames.

In 2016 voerde Lille deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

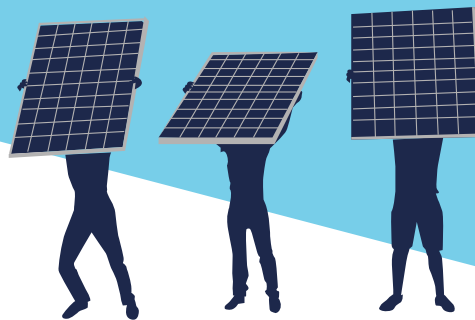

Provincie
Antwerpen

LILLE KIEST VOOR HERNIEUWBARE ENERGIE

vriendvan.be

Resultaten

In Lille zorgde deze actie voor een vermindering van 556 973 kg CO₂. De deelnemers bespaarden gemiddeld 200 EUR in 2016 op hun jaarfactuur voor energie.

Kostprijs

Deelname aan de groepsaankoop is vrijblijvend en gratis.

Contactpersoon

Toon De Raedt | T 014 44 82 35 | milieu@lille.be

MECHELEN IS PARAAT VOOR HET KLIMAAT

vriendvan.be

Mechelen financiert en versnelt met de wedstrijd 'Paraat voor het klimaat' klimaatvriendelijke crowdfundingprojecten in scholen.

Doelstelling

In 2015 werd besloten om scholen te stimuleren om versneld te investeren in klimaatvriendelijke infrastructuurmaatregelen. Alle mogelijke acties werden geanalyseerd. Er werd gekozen om een jaarlijkse wedstrijd te organiseren voor scholen, getiteld 'Paraat voor het klimaat'. Twee scholen maken hierbij kans op een bedrag van 35 500 EUR om te investeren in klimaatvriendelijke infrastructuur. Scholen dienen hiervoor een dossier in te dienen waarbij ze aantonen hoe ze (gaan) werken rond klimaat op school. Er zijn vier criteria in deze wedstrijd: betrokkenheid ouders (20%), betrokkenheid leerlingen (20%), crowdfunding (20%) en impact op emissies (40%).

De stad Mechelen vindt het zeer belangrijk dat scholen niet enkel investeren in hun gebouwen maar ook werken aan draagvlak voor het klimaat bij alle actoren rond de school. Op deze wijze investeert de stad niet enkel in 'bakstenen', maar bouwen we ook aan kennis, attitude en vaardigheden van de jonge en oudere inwoners van de stad. Klimaat is immers een gedeelde verantwoordelijkheid. De stad roept iedereen op om deze verantwoordelijkheid om te zetten in daden. Enerzijds bereiken we via de actie 'Klimaatneutrale scholen', inwoners van Mechelen. Dit kan hen inspireren om zelf aan de slag te gaan om het eigen gedrag en de eigen woning te verduurzamen. Anderzijds geven we alle actoren van de school de kans om direct te investeren in het klimaat.

De winnende scholen zetten immers een crowdfunding op in samenwerking met socrowd cvba. Alle schoolactoren (leerkrachten, ouders, leveranciers, oud-leerlingen,...) kunnen via deze crowdfunding mee investeren in het project van de school. We spreken hier bewust over investeren omdat investeerders na afloop van het project hun uitgeleende geld terug kunnen opvragen bij socrowd cvba. De school betaalt een kleine administratieve vergoeding aan het platform socrowd. In ruil doet socrowd alle administratieve

In 2016 voerde de stad Mechelen deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

MECHELEN IS PARAAT VOOR HET KLIMAAT

vriendvan.be

opvolging en verdriedubbelen ze het bedrag dat de scholen ophalen en lenen ze dit uit aan de school. In mei 2016 werd een eerste geslaagde crowdfunding opgeleverd. Deze bracht 5000 EUR op.

Paraat voor het klimaat werd reeds gelauwerd in 2016 met de Vlaamse Klimaatprijs van 30 000 EUR. Deze prijs van 30 000 EUR werd direct gebruikt om een derde school te ondersteunen voor het uitvoeren van hun klimaatinvesteringen.

Samenwerking met

Er wordt samengewerkt met het overlegplatform scholen van Mechelen, Socrowd cvba, MOS (milieuzorg op school), Kamp C. De jury samengesteld uit de Dienst Duurzame Ontwikkeling en Energie, Onderwijs Overleg Mechelen, MOS, Socrowd cvba en Kamp C evalueert niet enkel de dossiers. Ze staan alle kandidaten ook bij met raad en advies. Op deze manier bouwen de kandidaten een sterk dossier op.

Stad is trots op

Het wedstrijdreglement zet 40% van de punten op betrokkenheid van ouders en leerlingen bij het klimaatproject van de school. Het reglement laat de scholen echter vrij om hier zelf een planning en inhoudelijke focus voor op te stellen. We merken dat er door dit reglement sterk wordt ingezet op ruime educatie voor duurzame ontwikkeling in de scholen. De kinderen en ouders leren over het milieu in het algemeen en het klimaat in het bijzonder. Dit heeft zeker een indirecte impact op diverse milieuthema's. Bovendien merken we dat ook scholen die de wedstrijd niet winnen door dit project een actieve milieuwerking opzetten. Zo organiseerde één van de niet-geselecteerde scholen verschillende informatieavonden voor ouders.

Aandachtspunten

De stad Mechelen heeft een lange traditie van constructieve samenwerking met de onderwijspartners. Deze samenwerking is uniek omdat het de eerste maal is dat de stad rechtstreeks investeert in schoolinfrastructuur. De stad mobiliseert de scholen bovendien ook om te investeren met eigen middelen en middelen van partners (bv. ouders) in klimaatvriendelijke ingrepen. We onderlijnen hierbij dat het gaat om een investering, daar alle partners na afloop van het project hun inleg terugkrijgen (zonder intrest). De school betaalt het crowdfunding platform immers op maandbasis terug. Dit is haalbaar voor de scholen, daar ze hiervoor de

MECHELEN IS PARAAT VOOR HET KLIMAAT

vriendvan.be

opbrengsten van de dalende energiefactuur kunnen gebruiken. De combinatie van een investering van de stad, gekoppeld aan crowdfunding en het opbouwen van draagvlak is ongezien in Vlaanderen en Europa. Er kwam reeds een ploeg uit Nederland een reportage maken over dit project: <https://www.youtube.com/watch?v=xfG0bQUT40A&feature=youtu.be>. Dit project is dus zeker sterk innovatief en vernieuwend. Dit project is onmiddellijk herhaalbaar in elke gemeente. De partners van het project zijn actief in Vlaanderen (Socrowd, MOS) of er zijn gelijkaardige partners in andere provincies (Kamp C). Het reglement voor de scholen is beschikbaar en repliceerbaar. Zelfs indien de gemeente zelf geen middelen wil inbrengen, kan het openbaar bestuur een faciliterende rol spelen naar scholen door zich borg te stellen voor de leningen die socrowd afsluit met de scholen.

DO

- Wedstrijd openstellen voor alle scholen.
- Informatiemoment/workshop organiseren voor alle scholen voor datum van indiening. Na dit moment hebben alle scholen een ingevuld aanmeldingsformulier.
- Rekening houden met de demografische context van de school bij de beoordeling van de dossiers (bv. concentratiescholen zijn anders dan landelijke scholen).
- Jury van experts samenstellen.

DON'T

- Je mag je niet laten afschrikken door de koudwatervrees rond crowdfunding bij alle actoren.
- Denk goed na of je indiening in één of twee rondes wil. Een enkele ronde is misschien wel administratief eenvoudiger, maar het is moeilijker om gaandeweg de kwaliteit van de dossiers te verbeteren.
- Vraag alle experts op de workshop voor de scholen, ook de technisch expert. We deden dit niet en scholen vonden dit erg jammer. Dit is aanvullend op individueel advies op school. We nemen dit zelf mee in de tweede editie van onze wedstrijd.

MECHELEN IS PARAAT VOOR HET KLIMAAT

vriendvan.be

Resultaten

De projecten van de scholen moeten reeds bij hun aanmelding aangeven wat de verwachte daling in broeikasgassen is. De verwachte besparingen van de winnende scholen variëren tussen 20% en 35%. Deze reductie is eenvoudig aan te tonen daar de verbruiksgegevens van de gebouwen (gas en elektriciteit) gekend zijn voor de ingreep. Het verschil tussen deze meting en de meting na de ingrepen geeft de besparing weer. De stad Mechelen biedt bovendien een groep voor de winnende scholen aan op het platform energieied.be. Op deze wijze kunnen de scholen hun verbruik monitoren en zich vergelijken met andere scholen. Alle goedgekeurde projecten zijn erg rendabel. Zelfs indien deze projecten een rente van 2,5% zouden betalen op het hele investeringsbedrag, dan zou de terugverdientijd voor de goedgekeurde projecten tussen de 3 en de 5 jaar liggen. De wedstrijd van de stad was het (financiële) duwtje dat deze projecten nodig hadden. Het is dus duidelijk dat met een minimale investering van de stad een grote milieuwinst wordt geboekt. De investering van de stad is eenmalig 71 000 EUR en jaarlijks besparen de scholen hierdoor 78,5 ton CO₂. Dit is dus minder dan 1 euro eenmalige investering per jaarlijkse kilogram CO₂. Hierbij houden we geen rekening met de andere milieueffecten en de impact op het gedrag van ouders en leerlingen.

Kostprijs

Dit project heeft een erg sterk en meetbaar drievoudig multiplier effect:

- Financieel: de investering van de stad bedraagt 71 000 EUR. In het totaal investeren de winnende scholen echter meer dan 200 000 EUR in het klimaat (eigen middelen en crowdfunding). De niet-geselecteerde scholen kunnen bovendien beroep doen op de stad om borg te staan voor een eventuele crowdfunding/lening bij socrowd.
- Indirect: de winnende scholen (maar ook de niet-winnaars, zie boven) zetten in op de betrokkenheid van de ouders en partners. Deze sensibilisatie beoogt enerzijds een bewustwording bij ouders. Anderzijds zet de sensibilisatie aan tot gedragsverandering en klimaat-investeringen in het eigen vastgoed.
- Indirect: de scholen zetten in op betrokkenheid en educatie van de leerlingen. Op deze wijze wordt zorg voor het klimaat en milieu een evidente noodzaak voor de toekomstige generaties.

Contactpersoon

Natascha Diericx | T 015 297 922 | Natascha.Diericx@mechelen.be

MERKSPLAS KIEST VOOR WARMTENETTEN

vriendvan.be

Het warmtenet in Merksplas-Kolonie wordt binnen 2 jaar gevoed met warmte opgewekt door GFT-afval.

Doelstelling

Afvalintercommunale IOK wil met zijn bestaande composteringsinstallatie voor de verwerking van GFT en groenafval vooruit denken naar een duurzaam energie conversie park en kiest voor het vergisten van de vergistbare fractie gevolgd door een kwalitatieve nacompostering.

Op een beperkt aantal kilometer van het IOK Milieubedrijf Beerse/Merksplas situeert zich de Kolonie van Merksplas. Op deze site zijn heel wat specifieke gebouwen die de warmte en elektriciteit uit een biogas WKK-motor goed zouden kunnen benutten. Op de Kolonie in Merksplas wordt momenteel een hoeve en kapel gerestaureerd door de gemeente Merksplas met een multifunctionele toepassing (recreatie, overnachting, conciërge, cultuurfuncties). Op diezelfde site is ook een penitentiaire instelling en centrum voor illegalen gevestigd van de federale overheid. Hier kunnen zich nu en in de toekomst interessante verbruikers van voornamelijk warmte situeren.

Samenwerking met

IOK, Vito en EBEM (energieleverancier met gemeente Merksplas als enige aandeelhouder).

Gemeente is trots op

Als alles volgens plan verloopt, verwarmen we Merksplas-Kolonie binnen 2 jaar met ons GFT-afval. Dat gebeurt nog nergens anders in onze regio en zelfs niet in ons land. Het warmtenet dat in de zomer van 2016 werd aangelegd is ondertussen operationeel. Voorlopig nog op aardgas maar op termijn op biogas afkomstig uit eigen regio.

Contactpersoon

burgemeester Frank Wilrycx | T 0495 25 60 29 | frank.wilrycx@telenet.be

In 2016 voerde de gemeente Merksplas deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

MOL KIEST VOOR DUURZAME WONINGEN

vriendvan.be

Op de woonbeurs kregen inwoners al hun vragen beantwoord over duurzaam bouwen en wonen.

Doelstelling

Mol is pittig en attractief ... ook om te wonen! Daarom organiseerde het gemeentebestuur op zondag 4 december een gratis woonbeurs. Je kon die dag in 't Getouw terecht met al je vragen over wonen. Thema's die aan bod kwamen, waren:

- duurzaam en energiezuinig wonen
- woningaanbod in Mol
- betaalbaar wonen
- wonen voor senioren

Samenwerking met

Het gemeentebestuur organiseerde deze beurs in samenwerking met Kempens Woonplatform (IOK).

Gemeente is trots op

Er was veel interesse voor de woonbeurs: de standjes werden druk bezocht, de infosessies werden druk bijgewoond en het gratis bouwadvies van Kamp C was volledig volgeboekt. In Mol wordt de mogelijke toepassing van diepe geothermie onderzocht. Het standje van VITO over dit project was dan ook het meest bezochte standje.

In 2016 voerde de gemeente Mol deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

MOL KIEST VOOR DUURZAME WONINGEN

Aandachtspunten

Een belangrijk aandachtspunt bij de organisatie van een woonbeurs, is een publiekstrekker. In de gemeente Mol waren de publiekstrekkers nieuwe verkavelingen en bouwprojecten alsook het diepe geothermieproject van VITO.

Resultaten

Het resultaat van deze actie is dat verschillende Mollenaren beter geïnformeerd zijn op het vlak van (energiezuinig) wonen. Het juiste aantal bezoekers is niet gekend, maar wordt geschat op 600.

Kostprijs

4 070,61 EUR

Contactpersoon

Duurzaamheidsambtenaar | T 014 56 42 67 | duurzaamheidsambtenaar@gemeentemol.be

MORTSEL KIEST VOOR DUURZAME MOBILITEIT

vriendvan.be

Inwoners weten alles over duurzaam vervoer dankzij de campagne Mortsel Mobizone.

Doelstelling

De campagne Mortsel Mobizone wil inwoners informeren en sensibiliseren over verschillende mogelijkheden van duurzaam vervoer in de stad.

Een groene mobizone is een locatie waar een uitgebreid aanbod van duurzame vervoermiddelen aanwezig is. Trein, tram, bus, deelfietsen en autodelen worden er gecombineerd op een korte afstand van elkaar. Op een kaart wordt een handig overzicht gegevens van de haltes van De Lijn en de NMBS, de locaties van Cambio en CozyCar autodelen, Blue-bike deelfietsen en het fietspunt. De nadruk ligt op het multimodale en de mogelijkheden om verschillende duurzame vervoermiddelen te combineren en op een duurzame manier van A tot B te reizen. Daarnaast worden de inwoners aangespoord om de vervoermiddelen uit te testen door hen gratis of met korting te laten uittesten.

Samenwerking met

- De Lijn: coördinatie van de actie
- verschillende partners duurzame mobiliteit, met elk een aanbod:

De Lijn: gratis Lijnkaart (10-rittenkaart)

NMBS: gratis mini-Rail-Pass (heen-en-terugticket tussen 2 Belgische stations)

Blue-bike: 50% korting op jaarabonnement + een fiets voor 1 EUR/dag

Fietspunt: 33% korting op huurfiets + gratis anti-diefstallabel

Cambio: geen instapkost + abonnees De Lijn 1ste jaar geen abonnementskosten

CozyCar: 50% korting op lidmaatschap + abonnees De Lijn betalen geen lidmaatschap

In 2016 voerde de stad Mortsel deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

MORTSEL KIEST VOOR DUURZAME MOBILITEIT

vriendvan.be

Stad is trots op

- De campagne boekte zeer goede resultaten (zie hieronder).
- Dankzij het succes in Mortsel (in 2014 en 2015 als pilootproject uitgetest door De Lijn) werd het project Groene Mobizone verder in Vlaanderen uitgerold (o.a. Antwerpen, Gent, Roeselare).

Aandachtspunten

Promotie via de eigen stedelijke communicatiekanalen zorgt voor extra respons.

Resultaten

Via verschillende kanalen (Google AdWords, banners, Facebook, takeovers op regionale infokanalen, website stad,...) werd doelgroepgericht promotie gemaakt en werden inwoners doorverbonden met de website www.groenemobizone.be/mortsel. De resultaten waren zeer positief voor een volledig online campagne. De website had 5 500 unieke bezoekers (d.i. meer dan een vijfde van alle inwoners), waarvan bijna de helft (2 323 inwoners) 1 of meerdere voordelen aanvroegen. Bevraging na afloop van de campagne toont o.a. dat de grote meerderheid van de deelnemers vond dat de campagne duidelijke info gaf over de verschillende duurzame verplaatsingsmogelijkheden in Mortsel, hen deed nadenken over de manier waarop ze zich verplaatsen, dat 4 op 10 door de campagne nieuwe verplaatsingsmogelijkheden heeft leren kennen, en dat 1 op 4 nieuwe duurzame vervoersmiddelen heeft uitgetest.

Meer gebruik van de fiets, het openbaar vervoer en deelwagens, zorgt voor minder luchtverontreiniging, minder geluidsproblemen en minder gezondheidsproblemen. De exacte CO₂-reductie valt uiteraard niet te berekenen.

Kostprijs

2 552 EUR

Contactpersoon

Milieudienst

milieu@mortsel.be

OLEN KIEST VOOR DUURZAME ENERGIE

vriendvan.be

Uitvoeren windplan met 8 windturbines

Doelstelling

Duurzame energie produceren voor een deel van de Olenese bedrijven door de bouw en exploitatie van 8 windturbines met een totaal vermogen van 26 MW.

Samenwerking met

Turbines worden geëxploiteerd door Luminus en Electrabel.

Contactpersoon

Judith Van Meensel | judith.van.meensel@olen.be

In 2016 voerde Olen deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

oud-TURNHOUT KIEST VOOR MEER BOMEN

vriendvan.be

Op de overstromingszone ter hoogte van de Hooiwagen werden 192 bomen aangeplant.

Doelstelling

192 bomen werden aangeplant in een overstromingszone grenzend aan een verkaveling. Deze zone is overgedragen aan de gemeente.

Gemeente is trots op

192 nieuwe bomen kunnen 4 800 kg CO₂ opnemen.

Aandachtspunten

Omdat de bomen geplant werden in een overstromingszone hebben we de keuze op wilg, els en moeraseik laten vallen, zodat er de meeste garantie was tot succes.

Resultaten

4 800 kg CO₂-uitstoot besparing

Kostprijs

19 000 EUR

Contactpersoon

Miraise Peeters | T 014 46 22 25 | miraise.peeters@oud-turnhout.be

Oud-Turnhout

In 2016 voerde de gemeente Oud-Turnhout deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

Provincie
Antwerpen

PUTTE Kiest voor afvalarme evenementen

vriendvan.be

De gemeente voorziet herbruikbare bekertjes voor alle Putse evenementen en zorgt voor een afvalvrij evenementenplein.

Doelstelling

Reeds in 2015 werkte het Putse gemeentebestuur hard aan afvalpreventie. Er werden 500 herbruikbare cavaglazzen aangekocht en de voorraad herbruikbare frisdrankbekertjes en bierbekertjes werd aangevuld. De bekertjes blijven gratis uitleenbaar. Het doel was toen al om deze bekertjes consequent in te zetten bij evenementen van het gemeentebestuur. De aftrap tijdens de nieuwjaarsdrink voor de Putse inwoners op 2 januari 2016 was een succes. Het evenementenplein werd proper achter gelaten. Resultaat: minder afval, minder afvoer van afval (minder gereden kilometers).

In 2016 volgde de uitrol van het gebruik van de herbruikbare bekertjes. De jeugdraad werd nauw betrokken bij het verhaal. Jeugdverenigingen zijn namelijk de grootste verbruikers van wegwerpbekertjes tijdens grote en kleinere evenementen. Het populaire zomerfestival Beerputrock, georganiseerd door de jeugdraad en het gemeentebestuur, mocht de spits afbijten. De meer dan 1 200 festivalgangers van Beerputrock dronken voor het eerst bier en cava uit herbruikbare bekertjes. Het gemeentebestuur stapt hiermee resoluut af van de wegwerpbekertjes op haar grondgebied.

Op de nieuwjaarsdrink van 2 januari 2017 werden de bekertjes opnieuw ingezet en zo gaf het gemeentebestuur bij het begin van het nieuwe jaar opnieuw het goede voorbeeld aan al haar inwoners om ook bij hun evenementen te kiezen voor afwasbaar en wegwerp te mijden.

Om drempelverlagend te werken en er een werkbaar systeem van te maken tijdens drukbezochte evenementen werd er ook geïnvesteerd in spoeltogen en in banners met sensibiliserende boodschap. Er werd bovendien een vaatwasser aangekocht om de bekertjes op regelmatige basis op hoge temperatuur te kunnen afwassen zodat deze steeds in degelijke staat kunnen uitgeleend worden aan gebruikers.

Samenwerking met

In 2016 voerde gemeente Putte deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van haar klimaatbeleid.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

PUTTE Kiest voor AFVALARME EVENEMENTEN

vriendvan.be

De jeugdraad werd nauw betrokken bij de uitrol van herbruikbare bekertjes omdat zij als doelgroep aanzien werden met de meeste evenementen in open lucht en met wegwerpbekertjes.

Gemeente is trots op

Er is zeker en vast een gewoonte doorbroken. De herbruikbare bekertjes worden meer en meer de standaard bij het organiseren van een evenement op Puts grondgebied.

Aandachtspunten

Werk drempelverlagend. Koop niet alleen bekertjes aan, maar zorg er ook voor dat ze op het evenement zelf kunnen gespoeld worden (spoeltogen). Zorg voor sensibilisatie en draagvlak. Maak aan je bezoekers bekend dat je werkt met herbruikbare bekertjes (via banners, ...).

Zet een waarborgsysteem op poten. Dan doe je als organisator geen verlies. Er zal ook een eenduidig gebruikersreglement gestemd worden zodat alle organisatoren op Puts grondgebied hetzelfde waarborgsysteem hanteren.

Kostprijs

- Vaatwasser met voorladersysteem en alle benodigde materialen (bekerkorven en dergelijke): 3 508,27 EUR excl. btw.
- 3 Banners: 156 EUR
- Bijbestelling 3000 herbruikbare bierbekertjes en 1000 herbruikbare cavabekertjes met gemeentelijk logo en opdruk 5 553,90 EUR incl. btw.

Contactpersoon

Joke Eeckhout | T 015 76 78 95 | Joke.eeckhout@putte.be

RANST GEEFT INWONERS ENERGIE TIPS

vriendvan.be

De gemeente motiveert iedereen met een tweemaandelijke klimaatcolumn.

Doelstelling

Door deze sensibilisatiecampagne willen wij de CO₂-uitstoot op het grondgebied laten dalen door makkelijke tips and tricks aan te leveren aan de bevolking. De acties die beschreven worden in de tweemaandelijke klimaatcolumn zijn laagdrempelig en voor iedereen haalbaar. Wat ook positief is, dikwijls gaan deze acties ook gepaard met een besparing in geld!

Gemeente is trots op

Appreciatie van de bewoners door positieve reacties op de klimaatcolumn.

Resultaten

Vermindering van de CO₂-uitstoot doordat de bewoners aangespoord worden voor het uitvoeren van makkelijke acties.

Kostprijs

Drukken van het infoblad

Contactpersoon

Leen Bouwen | T 03 470 10 89 | milieu@ranst.be

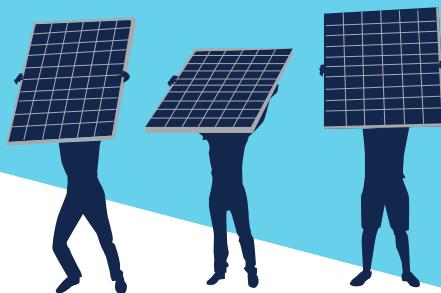
In 2016 voerde de gemeente Ranst deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

RAVELS KIEST VOOR HERNIEUWBARE ENERGIE

vriendvan.be

De gemeente zet in op groepsaankopen groene stroom en zonnepanelen voor inwoners en bedrijven. Ze investeert elk jaar in de plaatsing van zonnepanelen op een gemeentelijk gebouw.

Doelstelling

Acties waar burgers en bedrijven de mogelijkheid wordt geboden om goedkoper groene stroom aan te kopen of fotovoltaïsche zonnepanelen te laten plaatsen.

Door de sensibilisatiecampagne van de groepsaankoop groene stroom van de provincie Antwerpen die onze gemeente ondersteunt, willen we de energiefactuur van onze inwoners laten dalen.

Samenwerking met

De groepsaankopen werden georganiseerd vanuit de provincie Antwerpen. De gemeente verleende medewerking door ondersteuning van een infoavond, communicatie, bekendmaking en hulp bij het invullen van aanvragen van burgers.

Gemeente is trots op

De belangstelling van de burgers voor de groepsaankoop groene stroom en de groepsaankoop van fotovoltaïsche zonnepanelen. Er is een zekere bewustwording ontstaan.

De gemeente heeft een voorbeeldfunctie en heeft op gemeentelijke gebouwen zoals op het gemeentelijk zwembad, de gemeentelijke werkplaats en de gemeentelijke sporthal zonnepanelen geplaatst. Ravels wil jaarlijks op een gemeentelijk gebouw zonnepanelen plaatsen. Hiervoor wordt jaarlijks het bedrag van 15 000 EUR voorzien.

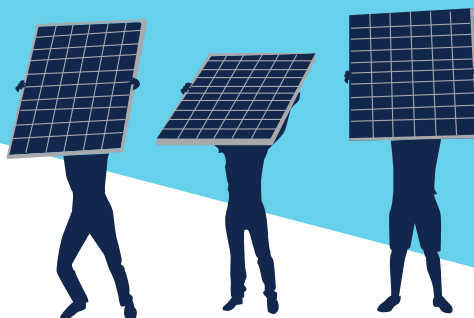
In 2016 voerde de gemeente Ravels deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

Provincie
Antwerpen

RAVELS Kiest VOOR HERNIEUWBARE ENERGIE

Kostprijs

De aankoop van de zonnepanelen op de gemeentelijke gebouwen.

Contactpersoon

Josée Slegers | T 014 65 48 47 | milieudienst@ravel.be

RIJKEVORSEL KIEST VOOR DE FIETS

vriendvan.be

De gemeente realiseert een fietsvriendelijker centrum met de plaatsing van fietsleunhekken, inrichten van straten voor fietsers en verschillende trage wegen.

Doelstelling

Op verscheidene plaatsen in de dorpskern werden fietsleunhekken geplaatst. Deze rechthoekige hekken zijn zeer geschikt om jouw fiets op een snelle en veilige manier te parkeren. Er werd gekozen voor een tijdloze, elegante en uiterst praktische uitvoering.

Alle doodlopende straten die doorlopen voor fietsers en voetgangers werden voorzien van het nieuwe verkeersbord voor doorlopende straten. Voetgangers en fietsers krijgen zo de informatie waar ze recht op hebben. Zij kunnen hierdoor een veiliger en aangener traject kiezen.

Alle kleine paadjes in het centrum kregen een speelse naam. Door deze trage wegen aan te duiden met een bord wordt aan iedereen duidelijk gemaakt dat het gaat over openbaar domein dat door iedereen gebruikt mag worden. Het vormen in vele gevallen veilige en aangename alternatieven voor fietsers en voetgangers om zich door het centrum te verplaatsen.

Samenwerking met

Vzw Trage wegen

Gemeente is trots op

Via allerlei kleine maatregelen wil het gemeentebestuur de dorpscentra veiliger en aangener maken voor fietsers en wandelaars.

Kostprijs

Aankoop 65 fietsleunhekken: 10 205 EUR

Contactpersoon

Gert Druyts | T 03 340 00 27 | gert.druyts@rijkevorsel.be

V.U.: Dirk Vandebussche | Koningin Elisabethlei 22, 2018 Antwerpen |

In 2016 voerde de gemeente Rijkevorsel deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

SCHILDE KIEST VOOR ENERGIEZUINIGE STRAATVERLICHTING

vriendvan.be

Door de straatverlichting beter af te stemmen op de noden vermindert de gemeente haar elektriciteitsverbruik jaarlijks met 200 000 kWh.

Doelstelling

Straatverlichting wordt gedoofd tussen 23 uur en 6 uur, uitgezonderd op kruispunten. Ook tijdens het weekend blijft de verlichting de ganse nacht branden.

Hiermee wordt jaarlijks meer dan 200 000 kWh bespaard.

Samenwerking met

Eandis

Gemeente is trots op

Deze actie brengt een reductie met zich mee in CO₂-uitstoot en tevens een stevige financiële besparing. Doel is om met deze besparing te investeren in LED-verlichting.

Aandachtspunten

Mensen hebben de gewoonte dat het verlicht is voor hun woning. Die gewoonte wordt weggenomen en dit is voor sommigen een obstakel. Mensen stellen zich vragen bij het onveiligheidsgevoel, nl. kans op meer inbraken. Schilde heeft er in mijn ogen goed aan gedaan om de verlichting tijdens het weekend (vrijdag-, zaterdag- en zondagnacht) aan te laten.

Resultaten

Nog niet gekend, enkel indicaties:

-227 173 kWh/jaar = -19,6 %/jaar

-52,7 ton CO₂/jaar

-40 891 EUR/jaar

Kostprijs

38 430 EUR

Contactpersoon

Jyrki Leysen | T 03 380 16 11 | milieu@schilde.be

In 2016 voerde de gemeente Schilde deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

Provincie
Antwerpen

SINT-KATELIJNE-WAVER Kiest voor DUURZAME WONINGRENOVATIE

vriendvan.be

Met het project See2do! krijgen inwoners 3 jaar gratis begeleiding en advies over/bij woningrenovatie.

Doelstelling

Met het project See2do! kunnen inwoners van Sint-Katelijne-Waver gedurende 3 jaar aanspraak maken op gratis advies en begeleiding over/bij energierenovatie van hun woningen.

Inwoners van bepaalde wijken worden bovendien extra gestimuleerd om de 'energetische pijnpunten' van hun woning aan te pakken door de mogelijkheid om een gratis thermografische scan van hun woning te laten maken. Op deze beelden wordt visueel duidelijk gemaakt waar hun woning energie verliest, wat de stap richting actie kleiner maakt. Deze wijkaanpak wordt afgetrapt met een infosessie voor de geselecteerde wijk.

Na afloop van zowel de thermoscan als het renovatieadvies krijgen de eigenaars een rapport en een uitnodiging om de resultaten te bespreken tijdens een loketmoment. Door drempelverlaging, ontzorging en transparante informatie wil de gemeente zo veel mogelijk mensen de stap laten maken naar energierenovatie.

Het doel van dit project is woningeigenaars laten 'doen' door te 'zien' en energetisch efficiënte renovaties in de woningbouw en bij publieke gebouwen te stimuleren, promoten en ondersteunen, met aandacht voor innovatieve technieken en materialen en hernieuwbare energie.

Samenwerking met

Dit project wordt uitgevoerd onder leiding van streekintercommunale Igemo. Igemo werkt hier samen met verschillende Belgische en Nederlandse partners: Interleuven, Stad Mechelen, Provincie Antwerpen, Kamp C, WVI, Stad Brugge, Provincie Oost-Vlaanderen, Thomas More Hogeschool, Vives & Syntra West, Maastricht, Weert, Helmond en Breda.

In 2016 voerde de gemeente Sint-Katelijne-Waver deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

Provincie
Antwerpen

SINT-KATELIJNE-WAVER KIEST VOOR DUURZAME WONINGRENOVATIE

vriendvan.be

Het See2do! project kreeg financiële steun uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling via het grensoverschrijdend programma Interreg Vlaanderen-Nederland.

Gemeente is trots op

Het project is nog maar halfweg jaar 1 (van de drie jaar dat het project loopt). Het is nog moeilijk om uitspraken te doen, maar tot nog toe is de interesse vrij groot: er werden reeds 19 renovatieadviezen en 34 thermografische scans aangevraagd.

Aandachtspunten

Het moet voldoende koud zijn om de energieverliezen te kunnen waarnemen met de thermografische camera. Het aantal scans dat kan worden gemaakt is dus afhankelijk van hoe streng de winter(s) is/zijn gedurende het project.

Het werkt versterkend als het project 'leeft' in de geselecteerde wijken. Er werd op zoek gegaan naar een aantal enthousiaste ambassadeurs die hun wijkgenoten warm maakten voor de thermografische scans.

Een moeilijke, maar belangrijke doelgroep voor dit project zijn verhuurders. Het is belangrijk hen apart aan te schrijven (gemeentelijke/wijkspecifieke communicatie bereikt hen niet noodzakelijk) en nadruk te leggen op steeds strenger wordende verplichtingen voor verhuurders.

Resultaten

Inwoners die na het advies/de thermografische scan verdere stappen nemen om hun woning energetisch te renoveren, zullen op lange termijn centen uitsparen, genieten van meer wooncomfort en bijdragen aan de CO₂ reductiedoelstellingen van de gemeente. De deelnemers zullen worden bevroegd naar verdere stappen die zij namen. Exacte resultaten zijn moeilijk in kaart te brengen.

Kostprijs

12 384 EUR/jaar (looptijd = 3 jaar)

Contactpersoon

Merel Vansevenant | T 015 30 50 35 | Merel.vansevenant@skw.be

Leen Seynaeve | T 015 28 77 54 | leen.seynaeve@igemo.be

VORSELAAR KIEST VOOR DUURZAME MOBILITEIT

vriendvan.be

De gemeente realiseerde een autoloze zondag in september en sensibiliseerde inwoners om meer te fietsen in het centrum.

Doelstelling

Op zondag 18/09/2016 werd het dorpscentrum van Vorselaar volledig afgesloten voor auto's. De autoloze zondag werd gecombineerd met een opendeurdag van de verschillende gemeentelijke diensten. De actie had vooral een sensibiliserende functie waarbij de bezoekers werden aangemoedigd om meer de fiets te kiezen en aan te tonen dat alles binnen het centrum van de gemeente gemakkelijk met de fiets te bereiken is.

Gemeente is trots op

De actie lokte heel wat bezoekers, vanwege de opendeurdag. Een direct effect is nog niet waarneembaar.

Aandachtspunten

Enkel het afsluiten van het centrum zorgt vooral voor klachten. Door dit te combineren met activiteiten, wordt dit gemakkelijker aanvaardt.

Het is tegelijk een voordeel als een nadeel:

Voordeel: mensen nemen de fiets en ontdekken dat dit best wel fijn is. Door de randactiviteiten gaat men bewust het autovrijecentrum opzoeken.

Nadeel: de randactiviteiten zorgt ervoor dat men de 'randactiviteit' als evenement beschouwd en de boodschap van het autovrije niet geheel doordringt. Hierbij is het belangrijk dat ook hierover wordt gecommuniceerd.

In 2016 voerde de gemeente Vorselaar deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

WESTERLO KIEST VOOR VOLKSTUINEN

vriendvan.be

De gemeente en het OCMW richten de demo volks-, heem- en ontmoetingstuin 'den Hof van Jeanne' in aan de hovenierswoning in het Kasteelpark.

Doelstelling

De gemeente Westerlo en het OCMW van Westerlo voerde in 2016 een inspirerende gezamenlijke actie uit met de demo volks-, heem- en ontmoetingstuin 'den Hof van Jeanne' aan de hovenierswoning in het Kasteelpark.

Samenwerking met

Om het project te kunnen realiseren werd 15 000 euro financiële steun verkregen van de VLM in het kader van 'Volkstuinen in Vlaanderen'. De vrijwilligers van de demovolkstuin verkregen 5 000 euro subsidies voor het organiseren van verbindende activiteiten. De plaatselijke afdeling van Tuin Hier zorgde onder meer voor ondersteuning en advies bij de opstart en tips bij ecologisch tuinieren. De vormingsmomenten voor alle burgers zijn een samenwerking met Tuin hier. Agentschap Onroerend Erfgoed is een belangrijke partner aangezien de hovenierswoning een beschermd dorpsgezicht is.

Gemeente is trots op

- Met 'Den Hof Van Jeanne' herstellen wij levend erfgoed in ere, namelijk de voormalige groentetuin van het kasteel van Jeanne de Merode. Op langere termijn zal in overleg met Agentschap Onroerend Erfgoed de bijhorende serre in oorspronkelijke staat hersteld worden.
- De samentuin heeft naast een duurzame functie (o.a. kringlooptuinieren promoten) ook een sociale functie. Verschillende leefwerelden ontmoeten elkaar in de samentuin 'den Hof Van Jeanne': jong en oud, allochtoon en autochtoon, mensen met een uitgebreid sociaal netwerk en mensen die geïsoleerd leven. Mensen werken samen aan een project, leren van elkaar, verschillende meningen en invalshoeken worden samengebracht. Ze werken samen aan één doel: het in ere herstellen van de groentetuin van gravin Jeanne de Merode, waar elke burger van Westerlo welkom is.

In 2016 voerde de gemeente Westerlo deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

WESTERLO KIEST VOOR VOLKSTUINEN

vriendvan.be

In het najaar van 2016 plantten de vrijwilligers van de tuin samen met burgers de gemeenteboomgaard aan goed voor 90 oude fruitrassen o.v.v. hoog- en laagstammen. De bijenkorven en de kruidentuin kregen ook een plaats in de heemtuin. In de pijplijn zit de opstart van een zadenbibliotheek; het bereiken van nog meer vrijwilligers, sociaal kwetsbare tuiniers, bejaarde mensen, vluchtelingen, jongeren en burgers; het organiseren van workshops tuinieren voor kinderen en hun ouders, het organiseren van kookworkshops met groenten, nog hechter samenwerken met lokale verenigingen; nog nauwer samenwerken met gemeentelijke adviesraden en gemeentediensten zoals de gezondheidsraad, de cultuurdienst, de jeugddienst, de bibliotheek van Westerlo, de onderwijsinstellingen, het lokaal dienstencentrum Ter Harte en vzw De toevlucht. De duurzaamheidsambtenaar staat in voor de vormgeving van de tuin, contact met erfgoed, waakt over de duurzame werking en het landschappelijk gegeven en het organiseren van vormingen. De vormingswerker van projecthuis de Dreef van het OCMW staat in voor de vrijwilligers, de groepsprocessen tussen de vrijwilligers en het sociale aspect.

Bovendien realiseren de gebruikers op die manier een CO₂-reductie door een aanzienlijke verkorting van de productieketen en de vermindering van hun verpakkingsafval. De moestuiniers en de andere vrijwilligers zijn allemaal mensen uit de omgeving. Hiermee willen we de inwoners zonder tuin de kans geven gezonde, ecologische groenten en fruit te kweken vrij van pesticiden en herbiciden.

Aandachtspunten

Duidelijke afspraken maken en voldoende communiceren zorgt ervoor dat er geen misverstanden ontstaan.

Resultaten

Geen overbodige CO₂-emissies in de keten. De groenten en het fruit hoeven geen mijlenver transport af te leggen, bewaard of bewerkt te worden. Een volkstuint versterkt de eigen leefsituatie en de verhoging van de kwaliteit van de lokale gemeenschap op sociaal, ecologisch en gezondheidsvlak.

Kostprijs

De voormalige tuin van de hovenierswoning was gedeeltelijk aangeplant met plantoverschotten van het openbare plantsoen. Hiervoor zal in 2017 een boscompensatie van 250 m² gebeuren op een ander perceel in de gemeente. De technische dienst zorgde voor o.a. bij het gebruiksklaar leggen van de grond van de heemtuin. De noodzakelijke infrastructuurwerken gebeurden: bodemonderzoek, in orde maken toilet, plaatsen van poortjes, in orde maken tuinhuisje, er werden voor de eerste keer groenten gezaaid en geoogst, inzaaien bloemenweide, aankoop tuingereedschap,.... Bij de opstart in 2016 is een budget besteed van 4 618,79 EUR.

Contactpersoon

Io Pateet | T 014 53 91 73 | io.pateet@westerlo.be

Greet Meulenbergs | T 014 53 91 73 | greet.meulenbergs@westerlo.be

WILLEBROEK KIEST VOOR DUURZAME WONINGRENOVATIE

vriendvan.be

Met het project See2do! krijgen inwoners 3 jaar gratis begeleiding en advies over/bij woningrenovatie.

Doelstelling

Met het project See2Do! kunnen inwoners van Willebroek gedurende 3 jaar aanspraak maken op gratis advies en begeleiding over/bij energierenovatie van hun woningen.

Inwoners van bepaalde wijken worden bovendien extra gestimuleerd om de 'energetische pijnpunten' van hun woning aan te pakken door de mogelijkheid om een gratis thermografische scan van hun woning te laten maken. Op deze beelden wordt visueel duidelijk gemaakt waar hun woning energie verliest, wat de stap richting actie kleiner maakt. Deze wijkaanpak wordt afgetrapt met een infosessie voor de geselecteerde wijk.

Na afloop van zowel de thermoscan als het renovatieadvies krijgen de eigenaars een rapport en een uitnodiging om de resultaten te bespreken tijdens een loketmoment. Door drempelverlaging, ontzorging en transparante informatie wil de gemeente zo veel mogelijk mensen de stap laten maken naar energierenovatie.

Het doel van dit project is woningeigenaars laten 'doen' door te 'zien' en energetisch efficiënte renovaties in de woningbouw en bij publieke gebouwen te stimuleren, promoten en ondersteunen, met aandacht voor innovatieve technieken en materialen en hernieuwbare energie.

Samenwerking met

Dit project wordt uitgevoerd onder leiding van streekintercommunale IGEMO. IGEMO werkt hiervoor samen met verschillende Belgische en Nederlandse partners: Interleuven, Stad Mechelen, Provincie Antwerpen, Kamp C, WVI, Stad Brugge, Provincie Oost-Vlaanderen, Thomas More Hogeschool, Vives & Syntra West, Maastricht, Weert, Helmond en Breda.

Het See2do! project kreeg financiële steun uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling via het grensoverschrijdend programma Interreg Vlaanderen-Nederland.

In 2016 voerde de gemeente Willebroek deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be

WILLEBROEK KIEST VOOR DUURZAME WONINGRENOVATIE

vriendvan.be

Aandachtspunten

Het moet voldoende koud zijn om de energieverliezen te kunnen waarnemen met de thermografische camera. Het aantal scans dat kan worden gemaakt is dus afhankelijk van hoe streng de winter(s) is/zijn gedurende het project.

Het werkt versterkend als het project 'leeft' in de geselecteerde wijken. De communicatie wordt dan ook gericht gevoerd via een persoonlijk schrijven, spandoeken in de wijk en een infoavond voor de wijk.

Resultaten

Inwoners die na het advies/de thermografische scan verdere stappen nemen om hun woning energetisch te renoveren, zullen op lange termijn centen uitsparen, genieten van meer wooncomfort en bijdragen aan de CO₂ reductiedoelstellingen van de gemeente. De deelnemers zullen worden bevraagd naar verdere stappen die zij namen. Exacte resultaten zijn moeilijk in kaart te brengen.

Kostprijs

12 384 EUR/ jaar (looptijd = 3 jaar)

Contactpersoon

Bob Dumez | T 03/ 866 90 36 | bob.dumez@willebroek.be

Maike Bradt | schepen voor milieu | T 0472 64 42 49 | Maike.bradt@willebroek.be

Leen Seynaeve | T 015 28 77 54, | leen.seynaeve@igemo.be

ZOERSEL KIEST VOOR MEER DUURZAAMHEID

vriendvan.be

De gemeente zette in op verschillende campagnes via European Year of development, gaande van hergebruik van goederen tot kraantjeswater.

Doelstelling

Climate Alliance ging van start met een Europese campagne met lokale overheden en partners in 10 landen voor het Europees Jaar voor Ontwikkelingssamenwerking (EYD2015). Gemeenten die geïnteresseerd waren, werden aangemoedigd om deel te nemen. De gemeentes en hun bewoners moesten kritisch kijken naar hoe ze in de toekomst willen leven en hoe we daar gaan komen. Wat betekent een 'goed leven' eigenlijk?

De nadruk ligt op de Europese (over) ontwikkeling, alsmede onze rol en verantwoordelijkheid in de strijd tegen de klimaatverandering, ongelijkheid en afhankelijkheid. Bewustmaking van beleidsmakers op alle niveaus en hen sensibiliseren om dergelijke onderwerpen is van cruciaal belang voor het bereiken van strategische politieke beslissingen voor duurzame ontwikkeling. Duurzame ontwikkeling, in al haar dimensies (sociaal, economisch,

ecologisch), is geïdentificeerd als een belangrijke doelstelling van de EU.

Via EYD2015 heeft de gemeente acties opgezet ter sensibilisatie van herbruikbare goederen, het gebruik van kraantjeswater, koken met restjes, ...

De actie van herbruikbare goederen hield onderstaande in:

In de bibliotheek stond een standje met attributen van de kringwinkel. De mensen konden deze attributen gebruiken en een selfie trekken. De selfies konden ingezonden worden via de facebookpagina. De vijf leukste foto's ontvingen een waardebon van de kringloopwinkel.

De actie over het gebruik van kraantjeswater hield onderstaande in:

Via het gezelschap Aksident werden de bezoekers van de braderij uitgenodigd om een glaasje kraantjeswater te komen drinken en dit op een ludieke manier. Daarnaast werd het gebruik van kraantjeswater gepromoot in het gemeentehuis met een banner. Deze stond bij het drinkwaterfonteinje in de patio.

ZOERSEL

In 2016 voerde de gemeente Zoersel deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

ZOERSEL KIEST VOOR MEER DUURZAAMHEID

vriendvan.be

Samenwerking met
Climate Alliance

Gemeente is trots op
Leuke, kleinschalige projecten

Aandachtspunten
Sensibilisatie blijft een aandachtspunt.

Kostprijs

- opmaak communicatiemateriaal: +- 150 EUR
- gezelschap Aksident: 530 EUR
- waardebons Kringloopwinkel: 150 EUR
- koken met restjes: +- 240 EUR

Contactpersoon

Evelyne Michiels | T 03 298 09 10 | milieu@zoersel.be

ZWIJNDRECHT KIEST VOOR GROEN

vriendvan.be

De gemeente beboste samen met leerlingen
5 956 m² met streekeigen bomen.

Doelstelling

De bebossingsindex van de gemeente Zwijndrecht is laag ten opzichte van de gemiddelde bebossingsindex van de provincie Antwerpen. Omdat bossen een buffer vormen tegen de opwarming van het klimaat, wil de gemeente haar totale bosoppervlakte uitbreiden. Jaarlijks wordt in de begroting budget voorzien voor de eventuele aankoop van gronden. Speciale aandacht gaat naar gebieden die ook een verbindings- en/of bufferfunctie hebben.

Enkele jaren geleden kocht de gemeente een perceel van een voormalig voetbalveld in de Neerstraat, met de bedoeling hier bos aan te planten. Dit perceel heeft een oppervlakte van ongeveer 7 100 m². In 2016 werd de beplanting uitgevoerd. In totaal werd 5 956 m² beplant. Er werd gekozen voor streekeigen soorten zoals wintereik, boskers, winterlinde en haagbeuk. Het grootste deel werd aangeplant door een aannemer. De bosrand werd aangeplant tijdens een plantactie op donderdag 24 maart 2016 met leerlingen van de lokale basisschool Het Laar, onder de begeleiding van de aannemer.

Samenwerking met

Voor de aanleg en het onderhoud van het terrein werd gewerkt met een aannemer.

De leerlingen van de lokale basisschool BSGO Het Laar namen deel aan een plantactie op 24 maart 2016.

Dit project werd gesponsord door het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen.

Gemeente is trots op

Door de aankoop van dit perceel kon een bestaand bosbestand uitgebreid worden. Daarnaast vormt het ook een buffering ten opzichte van de nabijgelegen autosnelweg.

In 2016 voerde de gemeente Zwijndrecht deze actie uit om de uitstoot op haar grondgebied te verminderen in het kader van de Burgemeestersconvenant.

Meer inspiratie op www.vriendvan.be.

ZWIJNDRECHT KIEST VOOR GROEN

vriendvan.be

Resultaten

Door de aanplant van dit stukje bos wordt jaarlijks 2 829 kg CO₂ gebufferd.

Kostprijs

De kostprijs voor de beplanting (plantgoed, terreinwerken, planten en nazorg) bedroeg 7 267 euro inclusief btw. Er werden ook zes onderhoudsbeurten voorzien met een kostprijs van 978 euro inclusief btw per onderhoudsbeurt. Het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen sponsorde 1 500 euro voor dit project.

Contactpersoon

Aard Van der Donckt, schepen van ruimtelijke ordening, stedenbouw, leefmilieu, duurzaamheid, woonbeleid en afvalbeleid, 03 250 49 16, aard.vanderdonckt@zwijndrecht.be

Evi Haesendonck, duurzaamheidsambtenaar, 03 250 48 07, evi.haesendonck@zwijndrecht.be

Deze gemeentelijke klimaatrealisaties kaderen in volgende overkoepelende campagnes:

KLIMAATNEUTRALE ORGANISATIE 2020

Meer info: www.provincieantwerpen.be
(zoekterm: klimaatneutrale organisatie 2020)

Burgemeestersconvenant

Voor lokale duurzame energie

Meer info: www.burgemeesterconvenant.eu

Meer info: www.kempen2020.be
enkel voor Kempense gemeenten

Focus op samenwerking

Begeleiding van gemeentelijk klimaatbeleid in de provincie Antwerpen is een samenwerking tussen provincie Antwerpen, intercommunales IGEAN, IGEMO en IOK, netbeheerders EANDIS en INFRAX en diverse andere partners. Een overzicht van ondersteuning voor gemeenten vind je op www.provincieantwerpen.be (zoekterm: catalogus ondersteuningsmogelijkheden)

**Provincie
Antwerpen**